het land van aalst

Buitenpoortersboeken van Geraardsbergen

door M. CORNELIS

tijdschrift van de
heemkundige vereniging
het land van aalst

jaargang XXIV - 1972 - nummer 3

MEDEDELING

Op onze leden wordt beroep gedaan mededeling te doen, wanneer bij bouwwerken of het aanleggen van wegen, oudheidkundige (prehistorische, romeinse, frankische, middeleeuwse) voorwerpen aan het licht komen. Alle inlichtingen worden met dank aanvaard door de h. Dirk Callebaut, Oude Gentbaan 59, 9300 Aalst.

BUITENPOORTERSBOEKEN VAN GERAARDSBERGEN

M. CORNELIS

DEEL I

INHOUD:

I. Beschouwingen III

II. Bronnen en geraadpleegde werken IV

III. Het Land van Aalst VII
1. Vorming
2. Geraardsbergen

IV. Poorters en Buitenpoorters X
a) Algemeenheden X
b) Poorters X
c) Buitenpoorters XIII
1. Algemeenheden XIII
2. Inschrijvingen XV
3. Wie werd Buitenpoorter XXI
4. Verzaken aan Buitenpoorterschap XXII
5. Belang van de Buitenpoortersboeken XXIV
6. Ontstaan van de Buitenpoortersboeken XXV
7. Waarom Geraardsbergen ? XXVI
8. Belang van het Buitenpoorterschap voor de schatkist van de stad XXVII
9. Betwistingen XXVII
10. Lijst der gemeenten die voorkomen in de Buitenpoortersboeken van Geraardsbergen XXXI

V. Aanwijzingen bij de bewerking XXXXIII

I. Beschouwingen

Dit werk omvat twee delen :

Deel I - de bewerking op de Buitenpoortersboeken van Geraardsbergen de verschillende dorpen van de buitenpoorter.

Deel II - de namen van de ingeschrevenen alfabetisch gerangschikt in gen.

Dit werk is in verschillende fazen ontstaan.

In 1954 verscheen in «Het Land van Aalst» tijdschrift van de Heemkundige Vereniging «Het Land van Aalst»jaargang VI als Nr 1 het oudst gekende en nog bestaande register der Buitenpoorters van Geraardsbergen - 1396 - Dit in de bewerking van J. De Brouwer.

In 1965 verscheen als nr. 3-4 in hetzelfde tijdschrift, het laatste register der Buitenpoortersboeken nl. dit lopende van 1765 tot 1795, door ons bewerkt.

In plaats van de andere drie delen eveneens als dubbel nummer van «Het Land van Aalst» te laten verschijnen, hebben wij de raad gevolgd van verschillende vooraanstaande genealogen en familievorsers, die het zeer wenselijk achtten, dat de vijf boeken in een geheel zouden worden bewerkt, hetgeen wij dan ook gedaan hebben.

Aangezien de rechtstreekse uitgave van een dergelijk werk, finantieel, zonder bijzondere toelagen, die wij niet hebben kunnen bekomen, onmogelijk is; werd weer beroep gedaan op de «Heemkundige Vereniging Het Land van Aalst». Het bestuur werd bereid gevonden de uitgave van het werk in verschillende jaargangen in te schakelen en een getal overdrukken te laten maken om zodoende de leden van de vereniging, het werk in zeven delen te bezorgen, en dan door samenbundeling van de overdrukken deze uitgave tot stand te brengen.

Het werk omvat een vijf en twintig duizend inschrijvingen (+ de naam van de vrouw zegge ± 2000). Wij hopen hierdoor een naslagwerk, en een ongemeen rijke bron op veelerlei gebied aan de vorsers te kunnen voorleggen. Qua omvang is het misschien wel het omvangrijkste werk in zijn soort. Wij hopen dat het aan velen, en bijzonder aan hen die zich aan hun voorouders, die in Zuid-Oost-Vlaanderen woonden, zal interesseren, ten nutte komen en zal helpen bij hun opzoekingen.

Wij houden er aan het bestuur van «Het Land van Aalst» (1) onze oprechte dank te betuigen, niet alleen omdat het door hun toedoen mogelijk is geweest deze uitgave te verwezenlijken, maar zeker ook omdat zij ons steeds met hun beste raad hebben bijgestaan en aangemoedigd.

Bijzonder E.H. De Brouwer willen wij hier onze dank betuigen omdat hij zeer bereidwllig het handschrift nog eens heeft willen doorkijken en met zijn degelijke kennis enkele verbeteringen heeft aangebracht.

---

(1) Het bestuur van «Het Land van Aalst» : Voorzitter Fr. Courteaux, redaktiesekretaris : J. De Brouwer, beheerder Van Bockstael; Resentiedienst : V. Goublomme, Ruildienst : M. Cornelis - Leden : B. Boel, L. De Rijck, J. Pieters, A. Van Lul.

II. Bronnen en geraadpleegde werken

α) BRONNEN

Als hoofdbronnen voor ons werk hebben wij de Buitenpoortersboeken van Geraardsbergen zelf. Er zijn er nl. vijf nog bekend. Vermoedelijk zijn de anderen zoek geraakt of vernietigd.

- - -

Nr I - Voor wat aangaat de oudsgekende Buitenpoortersboek, hebben wij dankbaar gebruik gemaakt van het werk van J. De Brouwer.

Dit register bevindt zich in het Algemeen Rijksarchief te Brussel, fonds der Rekenkamer Nr 45971. Het is een register van 56 bladen papier, recto verso beschreven, dat 30 cm. breed is en 41 cm. hoog, met perkamentomslag, waarop de ontvanger schreef «Anno nonagesimo sexto». Een latere hand voegde er bij «Gramond 1396».

Op de eerste bladzijde de volgende tekst :

«Dit es den zettinghe bouc vanden poerters van buten, bij meester Collaerde vander Muelen ende Lievine Vranxs, ontfanghers van der poert van Gherourdsberghe up djaer MCCC $\frac{XX}{IIII}$ ende zestine».

Hierop volgen de niet alfabetische gerangschikte namen van de buitenpoorters van Geraardsbergen, verdeeld over de verschillende dorpen en heerlijkheden waar zij met hun woonst gevestigd waren.

De volgende vier Buitenpoortersboeken bevinden zich in het Rijksarchief te Gent, onder «Oud archief Geraardsbergen Nr 94 tot 97"

Hoe is dat eerste deel te Brussel belandt en de vier andere te Gent? Is dit het gevolg geweest van een ordonantie van Napoleon dat al de archiven te Brussel dienden samengebracht te worden, en heeft men dan alleen het oudste deel (of waren er misschien nog andere?) afgeleverd. En werden de andere delen ingevolge de provinciale oproepen tot steden en gemeenten, om het archief samen te brengen in de provincie hoofdplaats, naar Gent gezonden?

- - -

Nr 2 - of Nr 94 van het «Oud archief van Geraardsbergen» Rijksarchief Gent. Dit register is 15 cm. breed op 45 cm. hoog en omvat 385 bladen, recto verso beschreven. Een deel ervan zijn blanco gebleven. De inschrijvingen gaan van 1645 tot 1664. - Vooraan bevindt zich geen lijst der gemeenten. We veronderstellen dat hij zoek is geraakt. Er ontbreken nl. enkele bladen bij het begin.

Het deel is in slechte staat. Op de rug is een etiket aangebracht met opschrift «Handvesten der stad Geraardsbergen Nr 19" - De drie nog aanwezige eerste bladzijden zijn totaal beschadigd. De eerste bladzijde vangt aan met een lijst van ingeschrevenen waarvan de gemeentenaam onleesbaar is geworden, maar die we in vergelijking met de andere delen wel mogen beweren Oultre te zijn (in het dialekt Atert).

De dorpen zijn op enkele uitzonderingen na, volgens de oude schrijfwijze, alfabetisch gerangschikt. Voor ieder dorp werd een of meer

bladzijden voorzien. Achteraan komen dan nog enkele hernemingen, wanneer er geen plaats genoeg meer was of het dorp helemaal niet voorzien was.

Deze schikking is nagenoeg dezelfde voor de andere delen, zodat we veronderstellen dat ze ook reeds voor de vroegre zoekgeraakte delen, werd gebruikt.

Vele namen zijn gedeeltelijk vervaagd en onleesbaar geworden door slijtage. Wij hebben in dat geval na vergelijking de naam trachten weer te geven, nochtans kan er wel een kleine afwijking van een letter of letters zijn, meer niet. In enkele gevallen hebben we ze bij de onleesbaren geteld.

- - -

Nr 3. - of Nr 95 van het «Oud archief Geraardsbergen» in het Rijks- slijtage. We hebben in dat geval na vergelijking de naam trachten weer hoog en bevat 361 bladen, recto verso beschreven. De bladen 242 tot 253 ontbreken. Achteraan vermoedelijk onbeschreven bladen, ontbreken eveneens. Het deel is eveneens fel beschadigd.

Op de rug een etiket waarop staat «Handvesten der stad Geraardsbergen Nr 2».

Vooraan bevindt zich een alfabetische lijst der dorpen, voorkomende in het dossier. - De lijst schijnt op enkele veranderingen na dezelfde te zijn voor de verschillende delen. De dorpsnamen komen er in voor zoals verder in het register en zoals wij ze naast de hedendaagse schrijfwijze weergeven in de lijst der dorpen voorkomende in de Buitenpoortersboeken van Geraardsbergen. Zo bv. kan men onder de letter E, vinden, Ereghem bij Liedekercke, hetgeen dus nu Iddergem is geworden.

De inschrijvingen in dit deel gaan van 1696 tot 1726, zodat wij veronderstellen dat het voorgaande deel nl. van 1664 tot 1695, verloren geraakt is.

- - -

Nr 4. - of Nr 96 van het «Oud archief Geraardsbergen» in Rijksarchief te Gent.

Het register heeft een formaat van 17 cm. breed op 40 cm. hoog en telt 560 bladen, recto verso beschreven. Het is eveneens in slechte staat.

De inschrijvingen lopen van 1728 tot 1752. Vooraan bevindt zich de alfabetische lijst der dorpen, ongeveer dezelfde als in Nr 3. Maar in de lijst ontbreekt 'n deel, nl. van Gouicke in henegouw tot Vloerberghe. Verschillende bladen zijn onbenut gebleven. De aanlegger heeft zeker wat te breed gekeken, en te veel bladen per dorp voorzien, vandaar het hoog aantal bladen. De bladen van 370 tot 428 ontbreken.

- - -

Nr 5. - of Nr 97 van het «Oud Archief Geraardsbergen» in het Rijksarchief te Gent. Het register heeft een formaat van 17 cm. breed op 40 cm. hoog en bevat 323 bladen, recto verso beschreven. De inschrijvingen lopen van 1753 tot 1795.

Dit is dus uiteraard het laatste deel, daar ten gevolge van de Franse Omwenteling, evenals zovele andere instellingen van het «Oude Regime», het Poorters- en Buitenpoorterschap werd afgeschaft.

Naast deze hoofdbronnen heben wij voor de bewerking, een andere bijzondere bron geraadpleegd nl. «Récueil des Anciennes. Coutumes des deux Villes et Pays d'Alost» door graaf Th. de Limburg Stirum (Brussel 1878). Het omvat «Costumen van de twee steden ende lande van Aelst, bij huerlieder duerluchtichste hoocheden ghedecreteert den XIjen may XVIc achtiene», nl. door de hertogen Albrecht en Isabella «infante van Spaignien byder gratien Goidts, Ertz hertoghen...». De aartshertogen hadden nl. «by eeuwich edict, in daten vyffden july zesthien hondert elffve ghelast ende bevolen... huerlieder costumen ende usantien» over te maken. Waarop het besluit volgde dat «de voorseyde costumen zullen ghevolcht ende onderhouden worden byde inwoonders van alle dorpen, spleten ende gehuchten geenclaveert ende geleghen binden voorseyden lande van Aelst». Dit charter bevindt zich in de archieven der stad Aalst Nr 15 van de inventaris.

- - -

Nog een andere bron is het zo genaamde «Boeck metten haire» in het Stadsarchief te Aalst (uitg. Oscar Reyntens).

b) GERAADPLEEGDE WERKEN

J. De Brouwer - Buitenpoortersboek van Geraardsbergen van 1396 in «Het Land van Aalst» jg. 1954. Gezien dit deel, degelijk bewerkt werd door schrijver, hebben wij de lijst volledig overgenomen.

M. De Portemont - Recherches historiques sur la Ville de Grammont.

De Potter - Geschiedenis der Oostvlaamse Gemeenten.

De Smet - Description de la Ville et Comté d'Alost - 1852.

A. Dauzat - Les noms des Personnes - Paris 1925.

A. Dauzat - Dictionaire Etymologique des Noms de Famille et Prénons de France - Paris 1951.

Romain De Visscher - Descriptio Alostana.

E. Le Clay - Histoire des Comtes de Flandre.

F.L. Ganshof - Vlaanderen onder de eerste Graven - 1944.

J. Lindemans - Plaats en Persoonsnamen in oude Cijnsboeken. Leuven 1941.

A. Schouteert - Indices op de Buitenpoortersboeken van Brugge - 1548 tot 1788 - uitgave Vlaamse Vereniging voor Familiekunde - Deel I - 1965.

J. Verbeenen - lic. hist. - *De Buitenpoorterij in de Nederlanden* - Referaat gehouden voor de Vaamse Vereniging voor Familiekunde 1964.

P. Van Butsele - Poortersboeken van Oudenaarde - «Struuckboek» uitgave Vlaamse Vereniging voor Familiekunde 1966.

III. Het Land van Aalst

I. VORMING

Door het Verdrag van Verdun, kwam de grens tussen de twee delen van het grote rijk van Karel de Grote, op de Schelde te liggen, en behoorde het gebied tussen Schelde en Dender tot hetgeen men later steeds zal bestempelen met «Rijks Vlaanderen», aan de hertogen van Neder Lotharingen, de latere Duitse keizers.

Reinier V. graaf van Henegouwen bekwam dit gebied door zijn huwelijk met de kleindochter van Godfried de Gevangene en het in het klooster treden te Verdun van zijn schoonvader Herman.

In het kader van de expansiezucht van de graven van Vlaanderen veroverde Bodewijn IV (988-1035) gezegd met de Baard, het gebied tussen Schelde en Dender. Bodewijn V gezegd van Rijsel (1035-1067) bekwam in 1049 de bevestiging van deze bezitsname, op voorwaarde dat hij het gebied hield als leen van het Keizerrijk.

Dit gebied werd later in twee gedeeld en zo ontstonden de twee latere graafschapen : het Land van Aalst en dit van Ename.

Maar er kwam terug oorlog tussen Vlaanderen en Henegouwen. aangaande dit gebied. In 1056 bij de dood van keizer Hendrik III, bekwam de graaf van Vlaanderen, weer het betwiste gebied door de Vrede van Keulen.

In 1046 schonk Dirk van de Elzas het hele gebied van het Land van Aalst aan Iwein van Gent, kastelijn van Aalst. Deze laatste was getrouwd met Loreta, dochter van Dirk van de Elzas. Het graafschap werd dus voortaan een vrij leen, maar dit op voorwaarde, dat het steeds aan rechtstreekse afstammelingen van Iwein van Aalst zou gaan. Zoniet zou het leen terug aan de graaf van Vlaanderen komen. Hetgeen het geval is geweest na de dood van Dirk van Aalst, zoon van Iwein, die kinderloos stierf (rond 1164).

Het was Dirk van Aalst die aan de stad Aalst haar eerste vrijheden schonk en zodoende ook het poorterschap aan de inwoners. Maar de inhoud van deze vrijheden is slechts bekend door de bevestiging ervan in 1174 door Filip van de Elzas in een charter gegeven te Aire.

Het Land van Aalst keerde dus terug aan de graaf van Vlaanderen en hierdoor zal het door de latere eeuwen steeds als een afzonderlijk en samenblijvend geheel rechtstreeks van de graaf blijven afhangen.

Voor dit gebied dienden de graven van Vlaanderen steeds, als leenmannen van de keizer van Duitsland, de investituur te vragen en moesten ze zich eveneens als graaf van Aalst laten aanstellen. Dit heeft geduurd tot wanneer Karel V Vlaanderen feodaal los maakte van Duitsland en Frankrijk.

Het grafelijk Leenhof van Aalst was samengesteld uit vazallen, rechtstreeks afhangend van dit leenhof. Deze hadden er het recht te zetelen, maar geen enkele privilegie of voorrang werd aan een er van toegekend. Het hof was voorgezeten door de baljuw van het Land van Aalst, de rechtstreekse vertegenwoordiger van de graaf van Vlaanderen. Zijn rechtsmacht strekte zich uit over de stad en het hele Land van Aalst.

Het Land van Aalst omvatte 150 dorpen en was samengesteld uit : (2)

— 5 roeden, leden of baanderijen (baronieën), nl. Boelare (17 dorpen), Gavere (11 dorpen), Rode (16 dorpen), Schorisse (7 dorpen) en Zottegem (10 dorpen) ;

— 21 dorpen die rechtstreeks afhingen van de graaf van Vlaanderen en die men «s' graeven propre» dorpen noemde;

— 10 dorpen die men noemde «serve plaatsen» of «dienstmanschepen» die eveneens rechtstreeks van de graaf van Vlaanderen afhingen;

— 58 dorpen die behoorden tot afzonderlijke heerlijkheden en die afhingen van verschillende heren.

Tot het gebied van Aalst behoorde :

— de stad : het schependom, Mijlbeke, Schaarbeek en Nieuwerkerken;

— de baronieën Gavere, Rode en Zottegem

— en 61 «diverse dorpen».

Tot het gebied van Geraardsbergen behoorde :

— de stad;

— de baronieën Boelare en Schorisse

— en 27 «diverse dorpen».

Ninove behoorde niet tot het Land van Aalst, het hing rechtstreeks af van de graaf van Vlaanderen.

2. GERAARDSBERGEN

Geraardsbergen behoorde in 't begin van de 11e eeuw tot een gebied dat toebehoorde aan een zekere graaf Geraard. Deze verkocht zijn heerlijkheid in 1068 aan Bodewijn VI, graaf van Vlaanderen.

Gelegen op het grenspunt van Vlaanderen, Brabant en Henegouwen, was deze plaats een ideaal gebied voor het oprichten van een versterkte burcht ter verdediging van Vlaanderen. Bodewijn VI versterkte die plaats en gaf haar de naam van de vroegere bezitter.

Het was ook Bodewijn VI die aan de nieuw gestichte stad, zeker om bewoners aan te lokken, een keure van vrijheden schonk en verklaarde dat de plaats een vrij leen was die van niemand afhing als van de graaf van Vlaanderen zelf. Men aanziet dit charter, niet alleen als het oudstgekende van Vlaanderen (1068) maar ook als het merkwaardigste. Alleen het charter van Hoei is iets ouder (1066).

(2) *De Limburg Stirum* - Préface, blz. XXX en volgende. — *J. van Overstraeten* in het L.V.A. - jg. 1949, nr. 1.

Deze keure van Geraardsbergen werd bevestigd door Bodewijn IX op het einde van de 12e eeuw en in 1274 door Gewijde van Dampiere.

Na de opstand der Vlamingen tegen Lodewijk van Nevers in 1330, waaraan Geraardsbergen deelnam, voegde de graaf, om de stad te straffen, deze bij het Land van Aalst en gaf aan Geraardsbergen een nieuw charter, waarin verschillende vrijheden verminderd of afgeschaft werden.

Deze aanhechting is duidelijk vermeld in een akte van 1333 waarbij Lodewijk van Male verklaart, in leen te houden van de bisschop van Luik, de steden Mechelen, Geraardsbergen en de heerlijkheid van Bornem. Op 29 maart 1386 schonk Filip de Stoute aan Geraardsbergen weer de verloren vrijheden terug zoals ze oorspronkelijk door graaf Bodewijn VI gegeven waren.

Behoorde Geraardsbergen dus al heel vroeg tot het Land van Aalst, het heeft er door de eeuwen heen toch steeds een speciale plaats blijven in bekleden. Daarom sprak men steeds van «De twee steden en lande van Aalst» hetgeen op de vereniging wijst van twee afzonderlijke gebieden.

Romain de Visscher (3) beweerde zelfs dat alhoewel Geraardsbergen deel uitmaakte van het Land van Aalst het om zeggens toch niet tot Rijks Vlaanderen behoorde. Schrijver basseert zich waarschijnlijk op de eerste toestanden nl. onder Geraard, vóór 1068.

Geraardsbergen bekleede dus in het Land van Aalst een bijzondere plaats en dit eveneens voor wat aangaat het uitoefenen van de rechtsmacht, en de hoofdbaljuw van Aalst.

Te Gerardsbergen was er een poortbaljuw benoemd, en rechtstreeks afhangend van de graaf van Vlaanderen.

De stad had eveneens een erfelijke meier en twee officieren waarvan een zwaarddrager en de andere «buytendraghere» werd genoemd. Ze bezat eveneens haar eigen schepenbank bestaande uit zeven leden waarvan de voorzitter vanaf 1540, zoals overigens op de andere plaatsen, de titel van burgemeester droeg.

Ieder der beide steden Aalst en Geraardsbergen had zijn bestuur en de burgers van beide steden vielen onder de juridiktie van hun respektieve schepenen en meier.

De poorters en buitenpoorters van Aalst en Geraardsbergen hadden dus het recht zich door hun stedelijke rechters of schepenen te laten oordelen en konden zich tot dezen wenden wanneer ze vervolgd werden door een officier van een of andere heer uit het Land van Aalst. Deze heren konden verplicht worden tot de uitlevering van een aangehouden poorter of buitenpoorter van beide steden om het even wat zij misdaan hadden binnen het gebied van de plaatselijke heer. Maar de poorters waren ook vrij zich door de officieren van de heer, waar de overtreding was begaan, te laten berechten, zodat zij konden kiezen. Dit bracht natuurlijk soms heel wat verwikkelingen mee en hiertegen zijn vele klachten gerezen vanwege de plaatselijke heren.

Verschillende hoogbaljuws van het Land van Aalst hebben meermaals getracht de rechten van Geraardsbergen in te korten, door te beweren

(3) *Romain de Visscher* - Descriptio Alostana.

dat Geraardsbergen, aangezien het tot het Land van Aalst behoorde, onder de rechtsmacht van de hoofdbaljuw viel. Verschillende malen hebben zij poorters van Geraardsbergen rechtstreeks of door een officier van een plaatselijke heer laten vervolgen. Maar als Geraardsbergen zich hierover beklaagde voor de Raad van Vlaanderen, werden ze steeds in het gelijk gesteld, zo bv. nog in een geding van 1530.

Alhoewel Geraardsbergen dus toch tot het Land van Aalst behoorde bleef er over deze aanhechting van hun stad in de geesten der Geraardsbergenaren altijd een soort van mistevredenheid bestaan (4), die verschillende malen tot uiting kwam, o.a. nog in 1786 wanneer Jozef II in zijn hervormingen alleen sprak van «college van Aelst» in de zin van het gehele Land van Aalst en niet uitdrukkelijk sprak van beide steden van het Land van Aalst.

Ninove en Ronse waren ongeveer in dezelfde situatie van Geraardsbergen, ze lagen ook wel in het Land van Aalst, maar hadden hun eigen rechten, waren niet ondergeschikt aan de hoogbaljuw van Aalst, en hingen rechtstreeks af van de graaf van Vlaanderen.

IV. Poorters en Buitenpoorters

α) ALGEMEENHEDEN

Rub. 4, art. 1 van de Costumes (5) zegt : «Binnen de stede Aelst ende Gheeraertsberghe zijn tweederande poorters, d'eene ghenaempt binnen poorters ende d'ander buytenpoorters ofte foraine».

Er waren dus in de twee steden van het Land van Aalst, twee soorten poorters nl. gewone poorters of inwoners der stad en buitenpoorters. Deze laatste waren lieden die de stad niet bewoonden, maar zich lieten inschrijven als buitenpoorter der stad en daardoor dezelfde rechten genoten als de poorters zelf.

In sommige steden o.a. te Brugge, spreekt men ook van «hagepoorters» nl. poorters die buiten de stadswallen woonden, maar binnen de grenzen der stad (dien niet altijd deze waren van de walmuren). Dit zou bv. ook voor Geraardsbergen het geval kunnen geweest zijn, misschien voor hen die onder Geraardsbergen ingeschreven stonden. Ook te Aalst was er een onderscheid tussen de inwoners van Mijlbeek, Schaarbeek en Nieuwkerken, en deze der stad zelf, maar toch spreekt men in beide gevallen van geen hagepoorters.

b) POORTERS

Poorters waren inwoners der stad, die al de voorrechten genoten waarvoor onze voorouders soms zo hard hebben gestreden en waarop ze dan ook waakten als op hun hoogste goed, soms ten koste van hun leven.

(4) *M. de Portemont* - dl. I, blz. 68.
(5) *De Limburg Stirum* - Coutumes, blz. 22 en volgende.

Rub. IV, art. 2 van de Costumes (6) bepaalde hoe men het poorterschap kon verwerven nl. «soo wie binnen de zelve steden compt metter woonste ofte aldaar gheboren is, wort vry poorter der selver steden, zoo langhe hy daer binnen zyne woonste is haudende, ende als hy metter woonste uyter stede treckt zoo is hy onvry ende vervallen van zyne poorterie».

Dat is duidelijk. Men werd dus poorter door geboorte uit vrije poorters, door huwelijk met poorter of poorteresse of door ten minste één jaar en één dag de stad bewoond te hebben.

Te Brugge was het ook mogelijk het poorterschap te kopen en zelfs kende men het poorterschap in uitzonderlijke gevallen toe aan personen die zich bijzonder verdienstelijk hadden gemaakt of diensten aan de stad hadden bewezen. Zoals we nu nog ereburgers van een stad hebben. Hiervan vonden wij nergens iets aangestipt, noch voor Aalst, noch voor Geraardsbergen.

Een poorter diende eveneens een erfelijk goed binnen de stad te bezitten.

Van al dze poorters werd geen aantekening gehouden in de registers, ook niet voor binnenkomende poorters door huwelijk. Deze dienden nochtans vooraf een verklaring af te leggen dat hij of zij eventueel aan hun vroeger burgerschap van een andere stad verzaakten en voor Aalst of Geraardsbergen accepteerden, daar men geen poorter kon zijn van verschillende steden terzelfder tijd. Dit was ook te Brugge het geval.

Als poorter der stad was men volgerechtelijke burger, bezat men de meest uitgebreide politieke en institutionele rechten. Men kon alle ambten en funkties bekleden of bepaalde beroepen uitoefenen, die alleen door poorters konden waargenomen worden.

Een poorter diende jaarlijks «omme elcken poortere ende poorteresse VI groten tjaers (te betalen) up dat zyt tAelst bringhen VIII daghe voor Bamesse (7) of VIII daghe daernaer. Nemaer bringhen zyt dan niet, oft moete de pachtere vanden poorterieghelde omme gaen thueren husen, zo gheven zy jaerlix elc VII groten, wel wetende dat man ende wijf tsamen in huwelike wesende, al zyn zy beede poortere ende poorteresse ghestaen met eenen jaergelde» (8).

In Geraardsbergen was dit niet het geval, daar diende slechts één der getrouwden het poortgeld te betalen.

Bij het overlijden van een poorter, moest «ter doot es elc poortere ende poorteresse sculdich van aflive XIIII sch. parisis daeraf de clerc vander stede heeft vander doot te teekenen de II schellingen parisis». Noemde men dit «schot ende lot betalen» ? (9).

Maar daartegenover waren de poorters ontslagen van de betaling van het «beste cateil» nl. een voorrecht van de heer der heerlijkheid om in het sterfhuis van de niet vrijgestelde bewoner van de stad of de heer-

(6) Ibidem.
(7) Bamesse : St.-Baafs (1 oktober).
(8) *De Limburg Stirum,* a.w. blz. 424, art. 7.
(9) Ibidem.

lijkheid, het beste meubel, huisdier enz., dat de overledene had toebehoord, weg te nemen.

Want rub. 1, art. 2 van de Costumes zegt : «de Graven van Aelst hebben op alle persoonen gheen poorters zynde van Aelst ofte Geeraertsberge, stervende binnen huerlieder propre dorpen, het beste catheyl ofte hoofstoel».

Ook rub. IV, art. 6 zegt : «Soo wel binnen als buytenpoorters vande voorseyde twee steden zyn vry van haefvedeeligheyt, beste hoofden, ende diergelicke servituyten, zoo wel jeghens den Prince (10) als jeghens zyne vassallen binnen den selven lande, ghereserveert de ghone gheboren up sgraven propre dorpen ende vandaer buyten den zelven lande vertreckende». Dit recht werd reeds bevestigd op 3 april 1398 door Filip de Stoute.

Nu bestond er een verschil tussen het poorterschap van Geraardsbergen en dit van Aalst. Voor Geraardsbergen luidde de tekst als volgt (Costumes, rub. IV, art. 12) : «Een poorter van Gheraertsberghe bevrydt zyn huysvrauwe gheen poorteresse synde, kinderen hebbende van haerlieder lichaemen gheprocreert, van mortesmainen, beste hoofden ende andere servituyten, maer gheene kinderen hebbende niet».

Voor Aalst luidde de tekst als volgt (rub. IV, art. 11) : «Eenen man, poorter wesende beschut wel zyn wyf van alle zaecken zoo langhe als zy leeft, als over zine have ende catheil, maer als zy ghestorven is zoo en kan hij met zyne poorterie tgoet van haer niet bescudden van hooftstoelen, nochte dienstmanschepen».

In beide steden, wanneer alleen de man als poorter of buitenpoorter, was ingeschreven, genoten man en vrouw al de rechten hieraan verbonden. Maar in ditzelfde geval was de echtgenote die kwam te overlijden te Aalst niet gevrijwaard van het recht van de graaf op «het beste cateil» .Terwijl dit te Geraardsbergen wel het geval was. Vandaar dat en man en vrouw te Aalst dienden ingeschreven te zijn, hetgeen dus niet nodig was te Geraardsbergen.

Meldenswaard is eveneens dat volgens rub. 1, art. 2 : «de graaf van Aelst heeft het recht op alle persoonen gheen poorters zynde van Aelst ofte Geeraertsberge stervende binnen huerlieder propre dorpen het beste catheyl ofte hooftstoel». En wanneer een inwoner van deze dorpen uitweek naar een andere gemeente en er stierf « profiteert (de graaf) van alle have» van de overledene en dit zowel binnen het Land van Aalst als in Vlaanderen, Brabant en Henegouwen». Wanneer het dorp aan een leenman van het grafelijk hof van Aalst toebehoorde viel dit recht ten bate van de plaatselijke leenman.

Van de poorters werden jaarlijks geen lijsten aangelegd; alleen in de boeken van ontvangst staat gewoonlijk het globale inkomen per jaar aangeduid, daar het poorteriegeld gewoonlijk verhuurd werd.

(10) Prince : hieronder verstaan de graaf van Vlaanderen.

C. BUITENPOORTERS

1. ALGEMEENHEDEN

Benevens poorters waren er dus volgens rub. IV, art. 1 in beide steden buitenpoorters of foraine.

De buitenpoorters vindt men haast over gans de Nederlanden verspreid, maar vooral in Vlaanderen (11), o.a. te Antwerpen, Roeselare, Ieper, Brugge, Gent enz...

Te Gent schijnt men het grootste aantal inschrijvingen te vinden in de XVe eeuw. In 1540 werd echter het buitenpoorterschap te Gent afgeschaft door de «Concessio Carolina» van Keizer Karel. (12)

Te Brugge schijnt men door Buitenpoorter te verstaan : een poorter van Brugge die voor korte of lange termijn de stad diende te verlaten. Zo bracht de afwezigheid uit de stad of het verblijf buiten de landsgrenzen gedurende meer dan een jaar, het verlies mee van het poortersrecht. Om zijn rechten van poorter noch ingekort te zien, noch zelfs volledig te verliezen, liet de poorter zich als Buitenpoorter inschrijven.

De poorter diende zich persoonlijk, of door een afgevaardigd vertegenwoordiger, ten stadhuize aan te bieden om zich als buitenpoorter te laten inschrijven. Hij koos een domicilie bij een andere poorter binnen de stad opdat hij aldaar door de stadsoverheid kon bereikt of gedagvaard worden. Tevens moest hij deze poorter of een andere aanstellen, met de toestemming van deze laatste, als borg voor het betalen van zijn jaarlijks poortersgeld. De maximale duur van dergelijk buitenpoorterschap was drie jaar, maar de inschrijving kon vernieuwd worden.

Deze poorters werden dan als buitenpoorter ingeschreven in een speciaal register van de greffie van de stedelijke vierschaar. Een buitenpoorter betaalde 6 groten per jaar.

Voor de twee Steden en Landen van Aalst en Geraardsbergen, schijnt het begrip van buitenpoorter niet overeen te stemmen met dit van Brugge. Het gold hier wel degelijk lieden die buiten de stad woonden, of die zich buiten een der steden waren gaan vestigen. Er is hier dus geen sprake van tijdelijk verblijf buiten de stad.

Het verwerven van het Buitenpoorterschap is bepaald in de costumen bv. voor Aalst zegt art. 3, van rub. IV : «Buytenpoorters ofte foraine vande stede van Aalst worden alle deghone die hemlieden als poorters doen inschryven ten registre danof gehauden, doende den eedt daertoe staende als van auden tyden, ende worden alle persoonen daertoe geadmitteert, weder dat zy binnen de selve stede ende lande resideren ofte daer buyten, ende zyn schuldich jaerlicx te betaelen zesse grooten, ongemaent, ende ghemaent zynde zeven grooten tot profyte van de stede».

Dezelfde formaliteiten werden vereist te Geraardsbergen, rub. IV, art. 4 luidt : «Buytenpoorters ofte foraine vande stede van Gheeraertsberghe worden alle de ghone die hemlieden presenteren voor de wet, ten stad-

(11) *J. Verbeemen* - De Buitenpoorterij in de Nederlanden.
(12) *J. Verbeemen* - De Buitenpoorterij in de Nederlanden.

huyse aldaer, verclarende dat zy aldaer gecommen zyn om poorters te worden, doende den eedt van getrauwicheit, laetende haerlieder naemen upscryven ten registre danof gehouden, ende zyn jaarlicx schuldich te betaelen voor Baefmisse, zeven grooten, ende laetende Baefmisse overstrycken acht grooten, tot proffyte vande zelve stede».

Het voorgaande bewijst dat men in beide steden wel te doen heeft met een ander interpretatie van het Buitenpoorterschap dan dat dit het geval was te Brugge. En dat het hier wel degelijk ging om een buiten de stad wonende die zodoende door zijn inschrijving van buitenpoorter der stad dezelfde rechten verkreeg als de poorter dezer stad.

Nochtans onmiddellijk rijst de vraag, waarom lieten lieden die zeer ver af woonden zich te Geeraardsbergen als buitenpoorter inschrijven ? Waren het poorters der stad die voor korte of lange tijd de stad verlieten of zich ergens anders gingen vestigen, of waren het plattelandsbewoners, die de voordelen zochten van het poorterschap ? Ongetwijfeld gaat het hier om deze laatsten.

Het Buitenpoorterschap werd dus vooral aangevraagd om dezelfde voorrechten te kunnen genieten, verbonden aan het poorterschap.

Voor een buitenpoorter schijnen nochtans de twee bijzonderste voorrechten geweest te zijn : het «beste cateil» en het recht dus hiervan ontslagen te zijn. Maar dit schijnt, ons inziens, toch de hoofdrede niet geweest te zijn, want als men nagaat wat iemand gedurende zijn leven aan poortersgeld betaalde, denken wij dat dit de waarde van het beste cateil benaderde of zelfs overtrof.

Een ander voorname reden was wel het feit dat de buitenpoorter niet meer onder de rechtspraak viel van de plaatselijke heer, maar kon beroep doen op de rechtspraak van de stad waarvan hij buitenpoorter was. Deze rechtsspraken waren over het algemeen onpartijdiger en minder willekeurig of geinteresseerd, als de schepenbanken van ten lande. De poorter of buitenpoorter kon beroep doen op de schepenen der stad waar hij ingschreven was, wanneer hij door officieren van de plaatselijke heer vervolgd werd, maar hij was ook vrij zich te laten oordelen door de officier van de plaatselijke heer. Art. 9, blz. 416 zegt nl. : «Ende zo wanneer een poorter of poorteresse ghevanghen es binnen den lande van Aelst also wel onder minen gheduchten heere up zine propre dorpen... zo commen oft zenden zy een scepenen, ende dan gheeftmen hem brieven gaende anden officier, die dexploit ghedaen heeft inhoudende datmen dien poorter of poorteresse delivrere ende onsla uit allen achten van vanghenessen of arresten, costeloos ende scadeloos».

Van de andere voorrechten door de poorters der steden of buitenpoorters verworven konden de buitenpoorters over het algemeen minder genieten.

Om zich recht te doen wedervaren kon de poorter of buitenpoorter zich dus richten tot de schepenen der stad waarvan hij inwoner of als buitenpoorter, ingeschreven was. In de 15e eeuw bepaalde een ordonantie dat er twee dagen per week waren waarop klachten konden gedaan worden, de dinsdag voor de poorters en de vrijdag voor de buitenpoorters.

2. INSCHRIJVINGEN

Wenste iemand het buitenpoorterschap van Aalst te verwerven, dan verscheen hij persoonlijk voor twee schepenen dezer stad en zegde, zijn voornaam en familienaam (bijnaam). Hierop nam een van de schepenen «dien persoon die poorter of poorteresse warden wille... bider hand ende zeeght aldus «Hier beloofd ik onsen gheduchten heere ende prinche, den grave van Vlaenderen ende van Aelst goed ende ghetrouwe te zine, metter stede te scote ende te lote te gaene, ende al de te doene dat een goed ghetrouwe poortere zinen heeren ende der voirseide stede sculdigh es te doene,. Doedi ? Die persoon zeecht «ja ic» Ende dan zeeght de scepene, hem doende al vore upsteken twee vingheren ten heylighen weert : «Dat zweerde, tghuend dat ghy hier belooft hebt, dat ghy dat wel ende ghetrouwelic houden zult, de daghe die ghy leven zult; also moet u God helpen ende alle Gods heylighen» Ende poorter zeecht «Ja ic» (rub. XXXVL, art. 4). Hierop werd hij door de stadsklerk in het poortersboek ingeschreven en betaalde 12 schellingen parisis voor schepenrecht en 2 schellingen parisis voor de klerk (rub. XXXVI, art. 5).

Dezelfde formaliteiten werden vereist voor Geraardsbergen, rub. IV, art. 4 luidt nl.

«Buytenpoorters ofte foraine vande stede van Gheeraertsberghe worden alle de ghone die hemlieden presenteren voor de wet, ten stadhuyse aldaer, verclarende dat zy aldaer gecommen zyn om poorters te worden, doende den eedt van getrauwicheit, laetende haerlieder naemen upscryven ten registre danaf gehouden, en zijn jaerlicx schuldich te betaelen voor Baefmisse, zeven grooten, ende laetende Baefmisse overstrijcken acht grooten, tot proffijte van de zelve stede».

De persoon die dus wenste ingeschreven te worden als buitenpoorter begaf zich persoonlijk, en niet afgevaardigd door iemand, ten stadhuize en verscheen er voor de stadsklerk en twee getuigen, hetgeen gewoonlijk twee schepenen waren.

Hij gaf zijn voornaam en familienaam op, de plaats waar hij woonde en de voornaam vn zijn vader. Hier komt duidelijk het verschil met Brugge. Te Aalst en te Geraardsbergen gaf hij de plaats op waar hij woonde te Brugge de plaats waar hij heen ging, of vertrokken was.

Na de inschrijving diende de kandidaat de «eedt van getrauwicheit» zoals vroeger aangeduid, af te leggen en hij betaalde de bepaalde som.

Het poorterschap betekende dus hier in het Land van Aalst voor de beide steden een bijkomend inkomen, boven dit van de poorters zelf. Dit, aangezien het groot aantal buitenpoorters, betekende een mooi inkomen voor de stad, zelfs al diende de stad er een gedeelte van af te dragen aan de plaatselijke heer.

De aanvrager diende een domiciliant aan te duiden alwaar de overheid hem kon bereiken of laten verwittigen. Te Brugge waren dit personen in nauw verband of familieverband, met de buitenpoorter. In Geraardsbergen was het gewoonlijk een schepen en dan nog meestendeels dezelfde. In veel gevallen werd zelfs geen domiciliant aangeduid.

In Brugge luide de tekst van een inschrijving bv. Jacob van Wambeke, filius Francis, ingheboren poorter hout zijn poorterscip ten huise van

Claeys vande Walle woonende bij 't Westvleeshuis, ende dezelve constitueert hem borghe voor VI gr. tsjaers over tzelfs Jacobs non residentie. Actum den XVIIen octobris XV/CLXXIII (13).

In Geraardsbergen staat bij de inschrijvingen geen borg aangegeven, tenzij uitzonderlijk en dit meestal wanneer de kandidaat in een verafgelegen dorp woonde.

Vanaf de tweede Franse bezetting in 1794 tot 1799 werden de getuigen of schepenen niet meer aangeduid met domocilianten, maar stond er bv. «present de borgers Constantinus de Gheyter ende Fernandus Reus oude stijl 1 juni 1795» of ook in plaats van «borgers municipale agenten» of «municipale bedienden». Maar toch waren de inschrijvingen nog steeds in het Nederlands.

Hier volgen enkele domicilianten uit het laatste buitenpoortersboek van Geraardsbergen :

Van Nucker J. (21-1-1765) - Cateur B. (4-2-1788) - Vander Haeghen Ph. (29-7-1766) - Sercange (15-7-1667) - Besseleir François (12-2-1791) - Ricau Anthoon (6-3-1771) - De Ridder Petrus (7-3-1767) - Capeau Joahnnes (22-2-1791) - Droesbeke Jan Baptist (1-3-1788) - Foucaert Joannes (8-7-1768) - Vanden Bossche Joannes (29-6-1782) - Haelterman Josephus (31-5-1778) - Goddefroy Egidius (14-5-1778) - Herregodts Josephus (25-1-1774) - Deportenant Ph. (2-6-1765).
(Daar de domicilianten dus gewoonlijk schepenen waren zijn hun namen hier van minder belang, en men kan ze toch steeds vinden in de lijsten der schepenen van Geraardsbregen).

Bij de inschrijvingen staat geen ambt of enige andere aanduiding vermeld. Uitzondering schijnt wel het geval te zijn voor vooraanstaanden. Zo bv.

DE PASTOORS VAN :

De pastoors staan vermeld met «heer en meester» (naam), pastoor van...

Aaigem — Ramet Petrus, zn. Karel — 3 juli 1761.
Amougnies — Jansen Joannes — 21 mei 1651.
Appelterre — Bertrans Jan-Baptist, zn. Guilliam — 20 september 1754.
Aspelare — Wintmolders Joannes, zn. Arnold — 7 oogst. 1751.
Beerlegem — Van Huffel Joannes, zn. Jan — 15 juli 1762.
Deftinge — Corde Antoon, zn. Antoon — 4 september 1708.
Dikkelvenne — Langens Geraard, zn. Jacob — 5 mei 1763.
Elene — Thillemans Frans, zn. Edigius — 18 mei 1712.
Elst — Hersenon Karel, zn. Jan-Baptist — 16 juni 1780.
Smets Joannes Victor, zn. Joannes — 16 april 1748.
Ename — De Clercq Adriaan, zn. Judocus — 14 juli 1762.
Erembodegem — Mercier Egidids, zn. Pieter — 16 september 1749.

(13) *A. Schouteert* - Indices op de Buitenpoortersboeken van Brugge.

Erondegem — De Maeseneer Judocus-August-Arnold, zn. Joannes — 19 december 1780.
Van den Eynde Joannes-Cornelis, zn. August — 21 juli 1773.
Erpe — Cassier Frans-Petrus, zn. Joannes — 23 september 1755.
Erwetegem — Guilielmi Hendrik, zn. Jan — 13 december 1655.
Gijzegem — Van der Vorst Baltazar, zn. Bartholomeus — 15 apr. 1706.
Haaltert — Van Assche Michiel, zn. Judocus — 26 oogst. 1653.
Heldergem — Van Poucke Joannes-Frans, zn. Joannes — 3 juli 1761.
Hillegem — Van Pevernage Filip, zn. Petrus — 8 oogst. 1774.
Hundelgem — Branckaert Arnold, zn. Pieter — 29 oogst. 1764.
Ganzeman Judocus, zn. Hendrik — 12 september 1786.
Idegem — Piens Judocus-Joannes — 15 oktober 1725.
Van Boxtel Geraard — 3 oktober 1661.
Leeuwergem — Pittiers Jan, zn. Judocus — 12 juni 1651.
Leupegem — Verstruypen Joannes, zn. Joannes — 25 oogst. 1723.
Maarke — Van Ballaer Joannes — 28 juni 1646.
Van Hamme Frans, zn. Petrus — 23 oogst. 1765.
Mater — Pieraerts Arnold, zn. Jan — 7 oktober 1705.
Sterckx Jacob, zn. Joannes — 14 juli 1762.
Meilegem — Gooris Joannes, zn. Michiel — 18 september 1760.
Melden — Van Langhenhove Daniël-Frans, zn. Judocus — 12 juni 1702.
Merelbeke — Reits Hendrik Egidius — 12 november 1649.
Nederbrakel — De Smet Lodewijk, zn. Judocus — 17 maart 1778.
Nukerke — Van Leysele Joannes — 23 oogst. 1702.
Onkerzele — Legast Jan, zn. Joos — 16 januari 1665.
Oombergen — Walraes François — 17 januari 1658.
Opbrakel — Delafontaine Antoon, zn. Kristoffel — 28 oogst. 1662.
Outer — Bertrand Joachim — 29 juli 1766.
Rozebeke — Van Morde Joannes, zn. Jan — 20 mei 1643.
Rozenaken — Fasius Guillesmus, zn. Joos — 11 september 1652.
Schendelbeke — Coene Laurent, zn. Theodoor — 17 november 1711.
Schorisse — Van Brussele Daminiaan — 13 september 1650.
St.-Antelinks — Vander Linden Frans, zn. Jacob — 20 september 1754.
St.-Kornelis-Horebeke — De Smet Matthijs — 5 juni 1651.
De Soutter Pieter Jacob, zn. Nikolaas — 10 juli 1741.
St.-Lievens-Esse — Vander Meersch Carolus, zn. Jaak — 20 sept. 1754.
St.-Maria-Oudenhove — Melaert Jacob, zn. Antoon — 4 februari 1782.
St.-Martens-Lierde — Ringoet Karel, zn. Maarten — 29 november 1754.
Teralfene — Van Overstraete Judocus, zn. Cornelis — 28 april 1767.
Volkegem — Clerens Pieter Jozef, zn. Jan — 12 april 1709.
Vollezele — De Brucquer Willem, zn. Pieter — 5 september 1644.
Waarbeke — De Clercq Abraham, zn. Arnold — 11 november 1748.

Welden — De Smet Jozef, zn. Judocus — 20 april 1784.
De Blinde, zn. Lodewijk — 3 oktober 1758.
Van De Perre Johannes — 30 oogst. 1662.
Welle — Bogaerts Frans, zn. Guilliam — 5 oogst. 1755.

ONDERPASTOORS :

Aspelare — Coolman Boudewijn — 21 maart 1697.
Deftinge — Wijmeels Joannes, zn. Petrus — 20 maart 1776.
Denderhoutem — Lemmens Petrus, zn. Jan-Baptist — 26 oktober 1758.
Opbrakel — De Geyter Benedikt, zn. Petrus — 22 april 1772.
Schorisse — Vander Vyncken Paul, zn. Paul — 3 april 1702.

KAPELANEN :

Grotenberge — Walraevens Gaspard (cappelaan van den castelen en de capelle van Cnappenau St.-Lievens-Essche). 20 juli 1656.
Edelare — Gosseuren Gilbert (cappelaan vande capelle van Onse Lieve Vrouwe tot Kyselaere), zn. Petrus — 6 december 1743.

KOSTERS :

Appelterre — De Keulenaer Joannes, zn. Jan — 8 mei 1750.
Kwaremont — Wonyn Maximiliaan, zn. Melchior — 8 februari 1768.
Okegem — Ruys Michiel, zn. Pieter — 12 maart 1748.
Overboelare — Cossijns Arent, zn. Joos — 19 juli 1660.

PATERS :

Berchem — Costeures Andreas, pater in Berchem, zn. Jan — 8 jan. 1710.

VERSCHILLENDE :

Advokaat

Geraardsbergen — Wolfcarius Joannes (advocaet van den rede in Vlaenderen), zn. Joannes — 22 juni 1771.

Baron

Scheldewindeke — De Dame Filip (baron van Nieuwenhove), zn. Hubert — 22 juni 1711.

Baljuw

St.-Maria-Horebeke — Roman Judocus, zn. Frans (Luitinant baillieu vanden Lande van Schorisse — 23 oktober 1733.

Geneesheren

Anzegem — Suys Joannes, zn. Jan (Chirursijn major) — 14 april 1734.
Herzele — Valentijn Pieter (cherursijn van style), zn. Lieven — 15 december 1733.
Moortzele — Vallis Antoon Filip (chirurghyn), zn. Hendrik — 25 oogst 1719.

Voorde — Van Mulder Pieter Jacob (h. en m. licenciaat in de medecijnen), zn. Karel — 27 januari 1721.

Jonkers

Bottelare — Siwauters Frans, zn. Christiaan — 8 februari 1661.

Gent — Van Waesberghe Hyacintus Stanislas, zn. Stanislas — 2 maart 1794.

Lede — De Smet Michiel Inghelbert (heere van Ronckenburg), zn. Jozef Inghelbert — 8 november 1700.

Ninove — Van Vlaanderen Goessen, heer van Regherstrede — 1396.

St.-Denijs-Boekel — Van de Kerckhove Konstant-Benedikt, zn. Norbert 16 februari 1788.

Heer en meester

Verschillende inschrijvingen vermelden alleen «heer en meester». Zijn het pastoors of wat ?

Aaigem — Meuleman Jan en hvr. Kateline — 1396.

Denderwindeke — Vanden Heetvelde Zeghere — 1396.

Haaltert — De Piroy Frans, zn. Frans — 2 september 1660.

Hundelgem — Ganseman Judocus, zn. Hendrik — 12 september 1786.

Lieferinge — Van Boterdale Frans, zn. Maarten — 24 april 1723.

Melden — Van Coppenhole Joannes, zn. Jan-Baptist — 31 sept. 1782.

Neigem — Van Wedergraete Oste — 1396.

Onkerzele — Reguwaert Petrus — 14 januari 1701.

Outer — Prieels Filip, zn. Frans — 16 januari 1792.

Roborst — Vanden Broucke Arnold — 29 oogst. 1651.

Schorisse — Blinckaers Guilliam, zn. Huybrecht — 29 oktober 1699.

St.-Blasius-Boekel — Keyaerts Judocus, zn. Frans — 2 september 1786.

St.-Kornelis-Horebeke — Vissoul Gaspard Michiel — 19 juli 1728.

St.-Maria-Lierde — Van der Hameyden Jan (mer. heer van Avein) en hvr. vrouwe van Litscau — 1396.

Striijpen — Michiels Adriaan, zn. Jan — 29 oogst. 1650.
Weymaer Cornelis, zn. Cornelis — 22 oktober 1701.

Viane — De Laetere Casmas (meyer) 18 mei 1758.
Vander Perren Adriaan, zn. Hendrik — 6 mei 1720.

Vurste — De Graeve Jan-Baptist (h. en m. protonotaris apostolicus), zn. Judocus — 27 mei 1706.

\- - -

Voor wat aangaat het aantal ingeschrevenen, het eerste deel bevat 4.621 inschrijvingen. Maar dit deel is eigenlijk een lijst van de ingeschreven buitenpoorters waarschijnlijk door de ontvanger van het buitenpoortersgeld opgemaakt. We kunnen dus niet spreken van een periode van tot, zoals bij de andere delen.

Het tweede deel bevat 7.225 inschrijvingen en loopt over 19 jaar. Het derede deel bevat 5.359 inschrijvingen en loopt over 31 jaar. Het vierde

deel bevat 4.406 inschrijvingen en loopt over 24 jaar. En het vijfde deel omvat 3.516 inschrijvingen en loopt over 30 jaar. Het valt op dat het aantal inschrijvingen door de jaren steeds in dalende lijn is gegaan. Dus in totaal ± 2500 inschrijvingen.

In de vijf delen komen in totaal 301 gemeenten voor met inschrijvingen. Het grootste gedeelte (twee honderd en twee) der gemeenten ligt in de provincie Oost-Vlaanderen. Alleen Rozenaken (Russignies) is hiervan tweetalig en Orroir en Amengijs (Amougies) zijn franstalig. 48 gemeenten liggen in Henegouwen waarvan Bever, Everbeek en St.-Pieters-Kapelle vlaams zijn en Edingen tweetalig. Op te merken valt dus dat heel wat franstaligen zich te Geraardsbergen lieten inschrijven. Een en dertig gemeenten liggen in de provincie Brabant, waarvan er drie franstalig en twee, tweetalig zijn. Twaalf gemeenten liggen in West-Vlaanderen, vier in de provincie Antwerpen, drie in de province Luik en één in de provincie Namen.

Als we nu even een vergelijking maken tussen het eerste en het laatste deel dan vinden we; in 1396 kwamen 264 gemeenten voor, waarvan 193 in Oost-Vlaanderen, 47 in Henegouwen, 23 in Brabant en 1 in West-Vlaanderen. In het laatste deel komen 203 gemeenten voor; waarvan 184 in Oost-Vlaanderen, 8 in Henegouwen, 7 in Brabant en 4 in West-Vlaanderen. Het valt dus op dat in 1396 het Buitenpoorterschap van Geraardsbergen geweldig verspreid was, terwijl het zich in de laatste periode voor het overgroot gedeelte tot Oost-Vlaanderen beperkte.

Van het laatste deel dat loopt over de dertig laatste jaren van het oude regime of de jaren 1765 tot 1795, hebben wij nagegaan hoe de verhouding van het aantal inschrijvingen was per jaar en onmiddellijk zien we dat het aantal voortdurend afnam. Zodat ook hier duidelijk blijkt, evenals op andere vlakken, dat het regime werkelijk oud was geworden en afgedaan had.

Verschillende faktoren zullen natuurlijk ook invloed gehad hebben op het aantal inschrijvingen in deze periode, o.m. de algemene politieke toestand. Er valt op te merken dat gedurende de jaren 1765 tot 1780, of het bewind van Maria-Theresia, spijts de economische welvaart en de snelle aangroei der bevolking, het aantal inschrijvingen gestadig daalde, nl. van een gemiddelde van 168 per jaar tot 96, of ongeveer de helft. Het bewind van Jozef II (1780-1787), met al de hervormingen en het afbreken van de oude toestanden, kan ook wel de inschrijvingen geremd hebben.

Dan komt van 1792 tot 1793 de eerste franse bezetting met nog 99 en 77 inschrijvingen. Het herstel van het Oostenrijkse regime (1793) bracht nochtans geen verbetering mee. En met de tweede franse bezetting (1794-1799) en de totale teloorgang van het oude stelsel, zien wij ook het ophouden der inschrijvingen vanaf 1795. In de meeste andere steden houden de inschrijvingen reeds op met de eerste franse bezetting en bijzonder in 1793.

3. WIE WERD BUITENPOORTER

Het grootste aantal der ingeschreven buitenpoorters van Geraardsbergen bewoonden de omgeving der stad, maar nochtans kwamen ze soms ook van ver afgelegen dorpen.

Om zich als Buitenpoorter van een stad te laten inschrijven, moet men hiervoor toch een zekere reden of belang gehad hebben. Voor hen die zich als poorter van een stad lieten inschrijven mag men in het algemeen zeggen dat zij tot de hogere of de middenklasse behoorden in dit geldt ons inziens nog in meerdere mate voor wat de Buitenpoorters aangaat.

Een inschrijving als buitenpoorter van Brugge is zeker een aanduiding van het behoren tot de gegoede klasse (14). Deze hadden er belang bij hun poorterschap te behouden. Daarenboven was het zeker niet gebruikelijk dat de gewone man zich voor korte of langere tijd elders ging ophouden, bv. om zijn aldaar gelegen belangen te verdedigen. En zeker kwam het nog minder voor dat de gewone poorter langdurige buitenlandse reizen maakte.

Voor Geraardsbergen mogen wij eveneens aannemen dat de buitenpoorters tot de gegoede klasse behoorden. Want het zijn alleen zij die er belang konden bij hebben en er ook de verschuldigde jaarlijkse bijdrage voor over hadden.

Daar in tegenstelling met Aalst, te Geraardsbergen ook de vrouw van het recht van buitenpoorter genoot en dit zelfs na de dood van haar man, door het feit dat haar man buitenpoorter was, bracht deze maatregel nu ook mee dat slechts in uitzonderlijke gevallen de naam van de echtgenote vermeld staat. Maar daartegenover komt het nu dikwijls voor dat de weduwe zich liet inschrijven, hetgeen dan een aanduiding kan zijn voor het overlijden van de man, bijzonder als hij vroeger al ingeschreven was. Wanneer nu de echtgenote wel vermeld wordt, vragen we ons af of wij daaruit mogen besluiten dat deze echtgenoten geen kinderen hadden. Want er staat bepaalt «bevrijdt zijn huysvrauwe gheen poorteresse zijnde, kinderen hebbende van haerlieder lichaemen gheprocreert..., maer ghene kinderen hebbende niet».

Rub. IV, art. 13 zegt nog :

«Eenen man binnen ofte buytenpoorter van een vande voorseyde twee steden, in huwelicke zynde ende kinderen hebbende, beschut de selve (kinderen) met zyne poorterye, in wat zaecken dattet zy, ten waere zy by welicke ofte anderssins uut ate ende dranck ofte gouvernement van haerlieder auders ghescheeden waren; nemaer het bedde gescheeden synde, zoo en konnen de kinderen niet bevrydt wesen by haerlieder vader ofte moeder noch levende». In andere woorden, wanneer de vader ingeschreven was genoten de vrou wen de kinderen het recht van buitenpoorter zolang zij deel uitmaakten van het gezin. Maar wanneer de echthuwelicke ofte anderssins uut ate ende dranck ofte gouvernement van genoten gescheiden waren van tafel en bed, verloren de vrouw en de kinderen dit recht.

---

(14) Buitenpoortersboeken van Brugge, op. cit.

Zo vinden wij soms de inschrijving van de zoon wiens vader of moeder (weduwe) reeds ingeschreven was. Dit is een aanduiding dat de zoon reeds getrouwd was.

Een andere groep uit het Land van Aalst had er zeker belang bij zich als buitenpoorters te laten inschrijven nl. deze geboren in «'s graven propre dorpen» van het Land van Aalst. (nl. 21 dorpen). Door het buitenpoorterschap waren ze bevrijd van dienstbaarheid en al de bijzondere lasten die op hen wogen. Ook deze geboren op de «serve plaatsen of serve dorpen» (nl. Vlierzele, St.-Lievens Houtem, Bavegem, Munckzwalm, Gijzegem, Wieze, Appelterre, Eigem en Denderwindeke). Wanneer iemand aldaar geboren stierf, had de graaf het recht van het beste cateil, maar wanneer deze dorper uitweek naar een dorp in het Land van Aalst, Brabant of Henegouwen en aldaar stierf, dan «profiteert de graaf van alle have by sulck eenen persoon arhterghelaten waer die bevonden wierde». De overledene poorter of buitenpoorter van de heide steden waren daarvan bevrijdt hetgeen zeker een groot voordeel was. (15)

4. VERZAKEN AAN HET BUITENPOORTERSSCHAP

De mogelijkheid bestond om aan zijn buitenpoortersschap te verzaken, rub. IV, art. 16 luidt als volgt :

«Buytenpoorters zoo wel van Aalst als van Geeraertsberghe vermoghen haerlieder poorterie te renuncieren, midts doende haerlieder renunciatie, behoorlyck ten boucke teeckenen, ende betaelende dobbel poorterie recht, ende eens danof gherenuncieert hebbende ende danof gepriveert zijnde, en zyn daertoe niet meer admitteerlick» (16).

Wanneer iemand dus aan zijn poorterschap een einde wenste te maken, moest hij zich evenals bij zijn inschrijving persoonlijk ten stadhuize aanbieden en verklaarde er, opnieuw voor de klerk en twee getuigen (schepenen) dat hij wenste te «renunceeren» aan zijn recht van buitenpoorter. Dan werd in het boek bij de inschrijving in marge, onder of boven de inschrijving, de vermelding gezet «renunceert», datum en handtekening van de betrokkene. Vermeldenswaardig is dat de overgrote meerderheid kon naamtekenen.

Enkele voorbeelden;

«verclaert mits desen te renonceeren» (Haelterman Joannes, Aspelare 3 mei 1775).

«De Baer Joannes-Baptist renonceert om redenen hem moverende de 29 november 1784 (get. De Baer); ontfangen en betaelt de doodschuld aen Vanden Bossche».

«den onderscreven Pieter de Ridder, fs. Gulliam, verclaert met ondertekenen deser te renonceeren aen alle rechten en previlegien die hij door sijn poorterije alhier was hebbende ter presentie van de hr. Snel, drossaert, desen 15 mei 1794».

(15) *De Limburg-Stirum* - Origines de la Coutume d'Alost, blz. 635.
(16) Ibidem, blz. 26a.

«den onderscreven Amandus de Vos verclaert mits dezen te renonceeren aan het recht van poorterije (Pieter Amandus de Vos fs. Frans Elst 19 de. 1796).

«de sone Josephus verclaert dat sijn vader overleden is en renonceert (Foubert Geeraard fs. Lucas 13-12-1788) op 31-8-1795.

In het vierde boek vonden wij nog de volgende losse nota «Hendrick de Smaele fs. Adriaan verclaert de date naerschreven van alsnu voor alsdan (van nu af) te renonceeren aen d'exeptie van recht van poorterije van haere Keyserl. Majt. ten welcken effecte hij desen 22 febry 1779 heeft onderteeckent, present d'heeren J. de Ruyter, en Verhaeghe» volgt de naam van Hendrick de Smaele. Waarschijnlijk heeft de Smaele deze nota aan iemand mede gegeven om hem door deze te laten schrappen als buitenpoorter, en heeft hij zich niet aan de bepaling «persoonlijk ten stadhuyse» gehouden.

Bij het renonceren diende men dubbel poortersgeld te betalen of 14 groten voor Geraardsbergen en 12 voor Aalst of als het man en vrouw was 24 (weer een groot verschil tussen de beide steden).

Wie eens aan zijn poorter- of buitenpoorterschap verzaakte of «renonceerde» kon dit nooit meer verwerven. Het aantal «renonceerdenden» was dan ook heel klein. In totaal voor het laatste boekdeel, lopende van 1765 tot 1795, bedroeg dat aantal slechts zeventien ingeschrevenen, die renonceerden aan hun poorterschap. Slechts twee van dezen verklaarden niet te kunnen tekenen.

Daar uiteraard het poorterschap en buitenpoortersschap persoonlijk was, verviel dit natuurlijk bij het overlijden van de betrokken persoon. Dit overlijden moest normaal in de registers der buitenpoorters aangeduid worden. In het eerste deel van 1396 werden op de 4.621 ingeschrevenen er slechts twee en zestig aangegeven als overleden. Men duidde dit aan door «mortuus».

In de andere delen is de aanduiding voor een overlijden een kruisje (†) ofwel «is dood». Wij hebben dit ook aangeduid in de lijst. Enkele inschrijvingen werden uitgeschrapt. Zijn dit ook overledenen ? of zijn het personen die gerenonceerd hadden ?

Het aantal aanduidingen van overlijden in de vier laatste registers is nog veel geringer dan in het eerste deel. Terwijl normaal, op het laatste boek na, allen zouden moeten aangeduid zijn als overleden.

Bij het overlijden «es elc poortere ende poorteresse sculdigh van aflive XIIII sch. parisis», daeraf de clerc vander stede heeft, vander doot te teekene de II sch. parisis». (17) Is het misschien daarom dat er zo weinig als overleden ingeschreven stonden of schreef men dit inkomen alleen op voor de schatkist. Maar hoe de klerk dan zijn rekening maakte van de jaarlijkse bijdragen, blijft ons toch een vraagteken.

---

(17) *De Limburg-Stirum* - Origines de la Coutume d'Alost, blz. 414.

5 B.ELANG VAN DE BUITENPOORTERSBOEKEN

Buitenpoortersboeken zijn van heel groot belang. Prof. F. Blockman noemde ze «kostbare registers zowel voor sociologen als ekonomisten, historici en genealogen (18).

Dr. R. Mols wijst op het uitzonderlijk belang van dergelijke lijsten voor de demographie (19).

Het is dan ook niet te verwonderen dat poortersboeken en poorterslijsten van verscheidene steden het onderwerp van afzonderlijke publicaties geworden zijn (20).

De Buitenpoortersboeken van Geraardsbergen zijn even belangrijk, bijzonder voor de familievorsers.

Vooreerst is het een rijke bron voor de namen van families de leefden in die periode en dit in een driehonderdtal gemeenten meestal uit Zuid-Oost Vlaanderen. De ingeschreven namen kunnen voor vele vorsers een schakel zijn voor het opmaken van hun stamboom.

Zo kunnen wij de volgende vragen stellen of konklusies trekken :

Dezelfde familienaam voorkomende in dezelfde gemeente, of een andere, rond dezelfde tijd van inschrijving, kan een aanduiding zijn van familieverband, bijzonder als de voornamen dezelfde zijn, want dezelfde voornaam leefde soms heel lang voort in een familie. Zo ook wanneer de ingeschrevenen een ver afgelegen dorp bewoonden kan het wel louter toeval zijn, maar het kon toch ook een aanwijzing zijn van familieverwantschap. Want zoals dit nu nog het geval is, men laat zich in een of andere vereniging inschrijven, omdat er in familiekring of vriendenkring over gesproken werd. Dus kan het wel een zekere aanduiding zijn van familieverband. Ook kan het een uitgeweken poorter van Geraardsbergen zijn.

Deze lijsten kunnen aanknopingspunt zijn met de bevolkings-, doop-, huwelijks- en overlijdensregisters van de parochies.

Ook kunnen wij de volgende bedenkingen maken :

— De inschrijving van een weduwe, zo haar man vroeger reeds ingeschreven was, geeft voorzeker ongeveer de datum aan van het overlijden van de echtgenoot.

— Wanneer de zoon zich laat inschrijven als vader dit reeds is, dan kan dit een aanduiding zijn dat de vader overleden is of dat de zoon getrouwd is en zelfstandig is geworden.

— Een andere aanduiding spreekt voor zichzelf : bv. «verclaert dat zijn vader overleden is en renonceert aan het poorterschap».

---

(18) *F. Blockman* - De Poortersboeken der grootsteden tussen Aalst en Scheldebekken - In Belgisch tijdschrift voor Philologie en Geschiedenis, dl. XXII - 1943, blz. 204-219.

(19) *R. Mols S.J.* - Introduction à la demographie historique des villes d'Europe du 14e au 18e, dl. 13 - 1954.

(20) *A. Schouteert* in Indices op de Buitenpoortersboeken van Brugge. - Uitg. Vl. Ver. voor Familiekunde-1965.

— Twee of drie inschrijvingen, met verschillende familienaam, op dezelfde dag en van dezelfde gemeente, bijzonder als deze veraf gelegen is, kan eveneens wijzen op familieverband.
— Voor ver afgelegen gemeenten vraagt men zich af, waarom men zich hier liet opschrijven. Het voordeel kan wel bepalend zijn geweest, zoals wij hoger reeds hebben aangehaald, maar toch veronderstellen wij dat het hier meer zou gaan om uitgeweken poorters. Of ook misschien mensen zijn die familie hadden te Geraardsbergen, die er hen toe aangezet hebben zich daar te laten inschrijven, gezien de voordelen.
— Wanneer er slechts een enkele ingeschreven is, zo bv. voor Baasrode en Brussel, in het vierde register, zal dit wel heel waarschijnlijk een verhuizde inwoner van Geraardsbergen zijn geweest.

Zo kunnen we ons nog veel meer bedenkingen maken, hetgeen voldoende bewijst, de buitengewone belangrijkheid van Buitenpoortersboeken.

Niettegenstaande het uitzonderlijk belang van deze buitenpoortersboeken en lijsten zoals we hebben aangeduid, vragen wij ons af met P. Van Butsele (21) hoe het komt dat deze boeken, maar al te veel gesloten boeken gebleven zijn en niet door publikatie opengesteld werden voor familie en andere vorsers. Misschien is het alleen de finantiële kant die hier bepalend is.

6. ONTSTAAN VAN DE BUITENPOORTERSBOEKEN

Buitenpoortersboeken zullen wel reeds heel vroeg aangelegd geworden zjn en de oudste zullen evenals de instelling van het poorter en buitenpoorterschap zelf dagtekenen uit de middeleeuwen.

Voor Geraardsbergen is de oudstgekende lijst deze van 1396. Voor Brugge is de oudste vermelding 1430, slechts vier boeken zijn daar bewaard gebleven, waarvan de oudste inschrijving van 1548 is en zonder onderbreking voortlopen tot aan de opheffing van het poorterschap door de Franse Bezetting van 1796.

Voor Geraardsbergen zijn er spijtig genoeg enkele registers verloren gegaan.

Is dit register van 1396 een register der inschrijvingen of een lijst der ingeschrevenen opgemaakt door de ontvanger voor de schatkist ?

In Brugge spreekt men van speciale registers voor het inschrijven van buitenpoorters, maar ook dat een lijst aangelegd werd ieder jaar door de schatkist ontvanger, waarin in 't begin de naam van de ingeschrevene voorkwam met het betaalde bedrag.

Gezien het eerste deel van Geraardsbergen meer een lijst is met het betaalde bedrag en de vier andere registers die er totaal van verschillen voor wat aangaat de inschrijving en geen bedrag meer bevatten, veronder-

(21) *P. Van Butsele* - Poortersboeken van Oudenaarde.

stellen wij dat 1396 een lijst is voor de schatkist en de andere vier registers werkelijk registers zijn. Of was er slechts die lijst en werden later zoals te Brugge het geval is geweest de beide aangelegd ? Wij hebben nergens enige aanduiding hieraangaande gevonden en zo moeten wij ons bij de vijf registers houden.

7. WAAROM GERAARDSBERGEN ?

Sterk opvallend is het groot aantal inschrijvingen te Graardsbergen, bijzonder in verhouding met Aalst.

Vanwaar dit verschil ?

Er zijn vooreerst de twee bepalingen aangaande het poorterschap waar dit voor Aalst luidt : rub. IV, art. II : «Eenen man poorter wesende beschut zyn wijf van alle zaecken zoo langhe als zy leeft maer als zy ghestorven is zoo en kan een poorter van Aalst met zyn poorterie haer goet niet beschudden van hooftstoele, nochte van dienstmanschepen, daeromme wort zy ghemeenelijcken mede poorteresse alzoo wel als den man, ende ghestaen man ende wijf jaerlicx met eene poorterye schult, als voorseyt is».

En dit van Geraardsbergen luidt : rub. IV, art. 12 : «Een poorter van Gheeraertsbergehe bevrydt zyn huysvrauwe gheen poorteresse synde kinderen hebbende van haerlieder lichaemen gheprocreert van mortesmainen, besten hoofden ende andere servituyten maer gheene kinderen hebbende niet».

Hierin ligt dus een merkelijk verschil tussen beide steden. Door deze bepalingen betaalde te Geraardsbergen een buitenpoorter voor hem, zijn vrouw en kinderen, 7 groten per jaar, bij het opzeggen of overlijden het dubbel.

Te Aalst waar beide dienden ingeschreven te worden betaalde de buitenpoorter in dat geval dus voor hem en zijn vrouw, samen 12 groten en bij opzegging of overlijden het dubbel voor elk van de twee. De tekst zegt : «ter doot es elc poorter en poorteresse sculdigh van aflive het dubbel».

Dus bij het overlijden betaalde men te Aalst voor man en voor vrouw ieder 12 groten. Maar wanneer men nu te Geraardsbergen bv. bij overlijden 14 gr. betaalde, bleef de weduwe dan nog poorteresse ? Geen enkele bepaling hebben wij hierover gevonden; alleen valt ons toch het groot aantal ingeschreven weduwen op. Wanneer het een weduwe gold waarvan de man nog niet ingeschreven was, zal zij dus wel dubbel betaald hebben bij overlijden. Maar gold het nu een weduwe waarvan de man reeds ingeschreven was, diende die dan na het overlijden van deze weduwe ook dubbel geld te betalen ?

Uit de verschillende bepalingen en teksten, hebben wij de juiste toedracht niet kunnen opmaken.

8. BELANG VAN HET BUITENPOORTERSSCHAP VOOR DE SCHATKIST

Het buitenpoorterschap vertegenwoordigde ongetwijfeld een groot finantieel voordeel voor de schatkist van de stad en dit bijzonder voor Geraardsbergen, gezien het groot aantal ingeschrevenen.

Als we aannemen dat al deze die voorkomen op de liist van 1396 buitenpoorters waren, dan betekende dit voor Geraardsbergen een ontvangst per jaar van 1600 pond parisis of in goud frank omgezet 12.000 fr. Wat zeker een mooi bedrag is aan inkomen, die men dan nog als buitengewoon inkomen mag aanzien.

In 1396 betaalden sommingen zeven schellingen parisis, anderen acht en negen en tien. Het register bevat niet de minste verklaring voor dit verschil. Dezen van wie het buitenpoorterschap blijkbaar gevestigd was op goederen gelegen binnen Geraardsbergen, betaalden slechts een bijdrage van 12 schellingen.

Voor de latere boeken staan geen bedragen van betaling aangegeven en betaalde men dus 6 groten per jaar. Hoeveel dit per jaar uitmaakte, voor de schatkist hebben wij natuurlijk niet kunnen uitmaken, aangezien het wel mogelijk is het aantal inschrijvingen per jaar na te gaan, maar niet het totaal der ingeschrevenen voor dat jaar, daar de overlijdens niet aangegeven zijn. Misschien i dit wel terug te vinden in de stadsrekeningen.

Het zal in ieder geval een rond sommeken uitgemaakt hebben. Vandaar de begrijpelijke wedijver tussen Aalst en Geraardsbergen.

9. BETWISTIGEN

In de loop der tijden zijn er menige betwistingen gerezen aangaande het buitenpoorterschap van Geraardsbergen, tussen de beide steden Aalst en Geraardsbergen en tussen Geraardsbergen en verschillende heren van het Land van Aalst anderzijds.

Het zeer groot aantal ingeschrevenen te Geraardsbergen werd natuurlijk met lede ogen aangezien door Aalst, daar het finantieel gezien een groot verschil uitmaakte en ook voor de prestige van Aalst dat steeds als de hoofdstad van het Land van Aalst heeft willen pronken.

Vandaar dus de begrijpelijke naijver tussen de beide steden, waarbij herhaaldelijk een scheidsrechterlijke uitspraak door de graaf of de raad van Vlaanderen of de hertog van Bourgondie werd getroffen.

Zo vaardigde Lodewijk Van Maele op 25 juli 1353 een beslissing uit «dat alle deghene die te beede steden 't Aelst ende te Gheronsberghe nu poorters zijn, moeten kiesen in wecke stede van beeden dat zij begheren ende liefst hebben poorters te blievene ende nieman in beeden voortan poortere wesen sal» (22).

(22) *Boeck met den haire* f. XX r°. (Reyntens, blz. 52-53)

Het toekennen van het buitenpoorterschap heeft in de loop der tijden verschillende malen betwistingen mee gebracht met de plaatselijke heren. Het was natuurlijk een mooi inkomen voor de stad maar een verlies voor de plaatselijke heer. Zodat ook de stad er misschien al eens te gemakkelijk toe overging.

In de 14e eeuw bekloegen de plaatselijke heren zich herhaaldelijk tegen de voorrechten van het buitenpoorterschap, bijzonder voor wat aangaat de rechtspleging en servitudes. Ze beweerden dat de voorrechten van het buitenpoorterschap door de graaf aan beide steden toegekend werd, zonder dat de plaatselijke heren hiermede hun toestemming hadden gegeven, ja zelfs dat het buiten hun weten is gebeurd.

Lodewijk van Male bevestigde nochtans in een keure van 16 maart 1363 dat de poorters en buitenpoorters van beide steden ontheft waren van dode hand, rechtpleging en servituten, wanneer de inschrijving als buitenpoorter rechtmatig was geschied. (23)

Filips de Stoute bevestigde de 3e april 1398 dat de poorters en buitenpoorters ontheven waren van het «beste cateil», indien hun inschrijving gebeurd was op een erfelijk goed binnen de stad. (24)

In 1399 kwam weer een bevestiging nl. van Filips de Goede, en deze zette zelfs een boete van 60 ponden tegen de officier van de plaatselijke heer, die een poorter gevangen hield, na door de schepen der stad om zijn uitlevering te zijn verzocht.

Een ander maal, beweerden de Heren, dat de schepenen al te gemakkelijk het buitenpoorterschap toekenden, alleen om hun inkomen te vergroten, en ze beriepen zich op het feit dat om poorter of buitenpoorter te zijn men niet alleen een domociliant diende aan te duiden maar dat men ook een erfelijke eigendom diende te bezitten binnen de stad. Op verschillende tijdstippen vinden wij dan ook «op een eigendom gelegen binnen de stad daar of daar». Ook schijnen ze er te Geraardsbergen iets anders op gevonden te hebben. Bij een inschrijving bepaalde men wel een eigendom gelegen binnen de stad, maar het was gewoonlijk op het zelfde stuk grond, dat waarschijnlijk aan de stad toebehoorde en gelegen was binnen Geraardsbergen.

Een ander maal beweerden de Heren zelfs dat men op het zelfde stuk grond duizend en duizend (mil et mil bourgeois) buitenpoorters hadden ingeschreven. De Schepenen beweerden dat ze nooit in die zin misbruik hadden gemaakt.

De schepenen van Geraardsbergen beweerden voor de raad van Vlaanderen nooit misbruik te hebben gemaakt van hun voorrechten. Ze haalden aan dat wanneer iemand zich aanbood om buitenpoorter te worden, hij zijn aanvraag deed voor te minste twee schepenen en de meier. Als zijn aanvraag aangenomen werd, deed hij, de nieuwe aangenomen buitenpoorter, de eed, dan stond een schepen op en onterfde de stad van een eigendom van 20 r. die zij bezat en beërfde er de nieuwe poorter mee, die er 20 groten voor betaalde en 2 gr. voor de graaf.

---

(23) *De Limburg-Stirum* - Coutumes des deux villes et pays d'Alost, blz. 28.
(24) Ibidem.

Een ander maal beweerden de Heren, dat het verschillende malen voorgevallen was dat inwoners van het Land van Aalst om zich aan de vervolgingen voor wandaden of schulden, door de officieren van de plaatselijke heer te onttrekken, zich als buitenpoorters van Geraardsbergen lieten inschrijven om zo onder de rechtsmacht der stad te vallen.

Ook beklaagden de Heren er zich over wanneer een officier een buitenpoorter opriep voor begane daden, de schepenen deze zaak op de lange baan trokken of de beklaagde een onbeduidende straf toekenden.

Dit zou dikwijls het geval geweest zijn voor personen die geldelijke schulden hadden gemaakt.

Dit zal zeker wel fel overdreven geweest zijn want, de raad van Mechelen bv. verwierp in 1520 deze aanklachten (sententie van 20 juli 1520)

Enkele jaren later toen op 16 maart 1544 Keizer Karel zijn «Carolinge consession» aan de stad Geraardsbergen uitvaardigde, bekrachtigde hij weer eens de voorrechten van poorters en buitenpoorters en bepaalde hij alleen art. 2 «dat de schepenen van Geraardsbergen niemand tot poorter mogten aannemen die eens gerononceert had en ook «niemand en vermach poorter forain van Aalst wesende ende van Geraertsberghe tsaemen, op peine van te verliesen het effeckt van de privilegien van alle beyde de steden ende leyden ghene zulcx gedaen hebbende te vallen in de boete van tzestich ponden parisis».

Wij willen nog even aanmerken, dat de Keizer voor Geraardsbergen het buitenpoorterschap erkende, terwijl hij het voor Brugge afschafte.

10. DORPEN VOORKOMEND IN DE BUITENPOORTERSBOEKEN.

Vooraan in de drie laatste buitenpoortersboeken van Geraardsbergen bevindt zich een lijst der gemeenten waarin deze wel gerangschikt zijn per beginletter, doch verder zonder klassering.

Aangezien er als dan nog geen vaste schrijfwijze der gemeentenamen bestond, zijn deze namen hier min of meer weergegeven naargelang ze uitgesproken werden. Ook geeft men meer de parochie aan dan de gemeente zelf, of soms ook de heerlijkheid. Zo bv. voor Aalst stonden afzonderlijk aangegeven de ‚inwoners van Mijlbeek, Schaarbeek en St.-Job, daar deze als afzonderlijke delen behoorden tot het Schependom van Aalst en niet tot de stad Aalst zelf. Ook voor Ronse staan de stad en St.-Pieters afzonderlijk aangegeven. Wij hebben de inschrijvingen van deze parochies of heerlijkheden afzonderlijk behouden, maar onder de gemeente of stad waartoe ze behoorden. Zo ook voor de nu samen gevoegde dorpen die vroeger afzonderlijk bestonden.

In deze lijsten komen ook namen voor van gemeenten waarvan geen inwoners ingeschreven werden. De meesten komen dan wel voor in een van de vorige boeken.

Voor sommige van deze dorpen was wel een bladzijde voorzien maar staat er soms «onverleth» (o) voor anderen komt alleen de naam voor.

Van de volgende gemeenten komt wel de naam voor in de lijsten maar waren er geen ingeschreven.

Wij geven deze gemeentenamen weer in de huidige schrijfwijze gevolgd door deze zoals ze in de lijst voor komt en de bladzijde, wanneer ze aangegeven is of (o) wanneer er «onverleth» staat.

Avelgem — Avelghem : 0
Baal (Br.) — Baal : 49
Bellem (O. Vl.) — Bellem : 48
Karbeek — Corbeeck : 58
Kottem (Oombergen) — Cottem : 57
Ridderhove — Ninove : o
Winghene : 328
Winchel 't ambaght van assenede : 348
Cicille, Baronie van Maile bij Brugge : 116

Lijst der gemeenten die voorkomen in de Buitenpoortersboeken van Geraardsbergen

	Nr.	1 1396	2 Nr. 94	3 Nr. 95	4 Nr. 96	5 Nr. 97	Aan- tal
A							
Aaigem	1	10-74	6-109	11-71	13-67	7-22	343
Laerbrouck	302	54- 1	-	-	-	-	1
Aalst	2	41- 3	-	-	30- 2	-	5
Schependom	2a	-	16-20	21- 25	14-31	18- 8	84
Mijlbeek	2b	-	-	220-19	344-22	209-11	52
Mijlbeek	303	53- 1	311- 4	-	-	-	5
St.-Job Schaarbeek	2c	-	-	307-11	466-15	276-4	30
id.	304	-	327-38	-	-	-	38
Akren (Deux Acren)	3	43-48	14- 4	20- 9	6- 1	-	62
Klein Akren	3a	-	15- 8	20- 2	28- 5	-	15
Amengijs	4	39-27	13- 9	19-23	4-24	14-13	96
Anderlecht	5	53- 1	-	-	-	-	1
Anseroeul (Celles)	6	45- 4	-	-	-	-	4
Antwerpen	7	-	-	344- 3	29- 1	-	4
Anzegem	8	-	-	-	37- 2	-	2
Appels	9	41- 5	-	347- 2	-	-	7
Appelterre	10	6-61	2-64	5-41	4-53	3-21	240
Eichem	10a	-	-	9-18	10- 8	5- 5	31
Aspelare							
Nederhasselt	11	-	-	4-25	15-19	10-10	64
id.	305	8-45	-	-	-	10-24	69
Ter Cabbeken	306	51-22	-	-	-	-	22
Asper	12	-	-	300- 2	37- 2	-	4
Asse	13	50- 1	-	-	-	-	1
Assenede	14	34- 5	-	-	-	-	5
Ass. Ambacht	14a	44- 6	-	-	-	-	6
Aat (Ath)	15	-	-	20- 3	-	-	3
id.	307	50-14	15- 4	-	-	-	18
							1232
B							
Baaigem	16	27- 4	38- 33	42-22	68-36	36-13	108
Baasrode	17	53- 1	-	164- 1	101- 1	49- 1	4
Balegem	18	25-40	32-119	34-109	63-115	32-81	464
Bambrugge	19	18-10	18- 78	26-70	43-32	23-10	200
Bassily zie Zullik							

Bauffe (K. Lens)	308	53- 1	-	-	-	-	1
Bavegem	20	22 -6	31- 37	32-30	54-35	29-22	130
Beauwelz (Chimy)	21	49-10	-	-	-	-	10
Béclers (Leuze)	309	49- 2	-	-	-	-	2
Beerlegem	22	32- 2	40- 23	44-14	73-11	39- 9	59
Beert (Halle)	310	-	-	-	-	54- 2	2
Belsele	23	-	-	-	-	54- 2	1
Berchem (Oud.)	24	37-67	46- 88	50-10	86- 48	45-29	242
Berchem (Hen.)	24a	-	-	346- 1	-	-	1
Bergen	25	49- 3	-	-	-	-	3
Berlare	26	-	-	345- 7	99- 3	50- 2	12
Bever (K. Lessen)	27	42-15	49- 4	52- 1	92- 3	53- 1	24
Bevere (Ouden.)	311	-	-	54- 1	92- 3	53- 1	5
Bevingen zie Neigen							
Boekhoute	28	-	-	51- 1	-	-	1
Bois de Lesinnes zie Lessenbos							
Boom	29	-	-	41- 2	-	-	2
Borchtlombeek	30	45-13	143- 1	57- 9	103- 8	52-10	41
Bornem (Puurs)	312	47-28	-	-	-	-	28
Borsbeke St.-Ant.	31	-	-	297- 6	448- 9	-	15
Borsbeke (bij Zonegem)	31a	-	36- 37	33- 7	59- 7	31- 8	59
Borsbeke (bij Ressegem)	31b	17-28	-	-	-	-	28
Bottelare	32	18- 3	20- 61	29-31	49-24	26-19	138
Braine-le-Comte zie 's Gravenbrakel		42-26	49- 4	54- 2	-	51- 1	33
Brussel	33	-	-	-	-	323- 2	2
Buggenhout	34	17-37	-	26- 3	-	-	40
Burst	35	-	17- 26	-	-	-	26
Burst	313	-	341- 23	-	-	-	23
Burst	314						1704

C

		49- 2	-	-	-	-	2
		52- 1	-	-	-	-	1
Cambron St.-Vinc.	36	46- 5	-	-	-	-	5
Chautraine	37	48- 4	-	-	-	-	4
Chièvers (Heneg.)	38						
Cordes (Frasnes)	39						12

D

Deerlijk	315	-	-	361- 1	-	-	1
Deftinge	40	28-52	57- 69	73-21	135-40	68-30	212
Deinze	41	-	-	-	-	320- 1	1
Denderbelle	42a	-	335- 1	80- 1	153- 3	-	5
id.	42b	-	-	-	-	78- 1	1
Denderhoutem	43	8-168	51-152	59-109	121-76	60-43	548
Lebeek	43a	49- 6	-	-	-	-	6
Ressegem	43b	-	212- 52	259-13	-	237-2	67
Denderleeuw	44	12-40	128-48	169-36	289-9	164-15	148
Dendermonde	45	41- 5	-	82- 3	-	77- 3	11
Denderwindeke	46	4-115	54-158	66-115	127-81	64-44	513
Destelbergen	47	-	-	-	-	323-5	5
Desteldonk	48	-	-	80- 1	-	-	1
Deux-Acren zie Akren							
Dikkele	49	32- 6	63- 11	79-24	146-42	74-36	119
Dikkelvenne	50	32-18	60- 85	75-64	140-38	71-48	253
Doornik	316	53- 1	-	-	-	-	1
Drongen	317	-	-	-	-	301-3	3
							1895

E

Edelare	51	33-10	71- 40	97-15	168-23	86- 7	95
Edingen	52	44-29	-	-	194- 3	-	32
Eighem zie Appelterre							
Eine	53	-	-	158- 1	-	135- 1	2
Eke	54	-	-	-	-	115- 1	1
Eksaarde	55	-	-	118- 7	201- 4	114- 2	13
Elene	56	25- 7	79- 21	107-18	182-14	99- 3	63
Ellezelles	57	45-21	88- 2	-	231- 1	151- 1	25
Elst	58	30-14	78- 42	104-73	179-79	95-12	220
Ename	59	34-21	88- 17	119-31	198-11	112-16	96
Kluyse	59a	-	-	-	-	160- 2	2
Erembodegem	60	13-44	64- 48	81-32	155-36	79- 9	169
Erondegem	61	19-47	74- 63	98-40	171-39	89-31	220
Erpe	62	18-49	70- 44	94-28	164-25	84-42	188
Erwetegem	63	24-42	75-101	100-46	175-50	92-25	264
Escanaffles (Schalafie)	64	40- 8	-	-	-	-	8
Etikhove	65	35-49	87- 3	112-88	190-94	105-70	304
Everbeek	66	29-35	81- 4	109-10	185- 9	101- 3	61
Evergem	67	-	-	-	549- 1	-	1
							1764

F

Flobecq zie Vloesberg							
Forville	68	-	-	-	549- 1	-	1
Frasnes (Gosslies)	69	47- 4	-	-	-	-	4
							5

G

Galmaarden	70	6-18	99- 17	132- 2	223- 2	-	39
Gavere	71	32-12	95- 39	126-29	213-28	112-23	131
Gellingen (Ghislenghiee)	72	49- 1	-	-	-	-	1
Gent	73	46- 5	99- 4	134- 2	227- 1	129- 7	19
Gentbrugge	74	-	98- 21	130-14	218-19	124- 8	62
Geraardsbergen	75	51-125	98- 2	132- 3	-	125-3	133
Ghoy (K. Lessen)	76	40-20	-	344- 5	230- 1	313-1	27
Gijzegem	77	14-27	99- 10	132-50	224-46	127-3	136
Gijzenzele	78	26- 8	91- 17	123-10	206- 5	118-8	48
Godveerdegem	79	25-10	116-39	135-27	228-15	130-12	103
Gontrode	80	27-10	93- 36	124- 8	211- 8	121- 5	67
Gooik	81	52- 2	-	344- 4	231- 1	-	7
Gottignies (Roeulx)	82	49-14	-	-	-	-	14
Grandwelz (K. Leuze)	83	50- 4	-	-	-	-	4
Grembergen	84	-	99- 2	235- 1	236-27	153- 2	32
Grimminge	85	2-37	89- 11	121-20	-	186-18	86
Grotenberge	86	25- 7	92- 28	55-19	208- 21	119-16	91
							1001

H

Haaltert	87	9-99	100-131	137-64	233-75	133-21	390
Halle	88	48- 4	-	-	-	-	4
Hamme	89	-	-	16- 1	34- 6	20-10	17
Heldergem	90	10-39	103-60	141-26	233-38	136-16	179
Hellebecq	91	51-19	-	-	-	-	19
Hemelveerdegem	92	23-16	117-19	153-4	253-9	145-3	51
Herchies	93	-	-	136- 1	-	-	1
Herdersem	94	14-34	119-14	155-18	256-14	146-2	82
Herfelingen	95	48-16	-	-	-	-	16
Herlinkhove zie Ninove							
Hermelgem zie Nederzwalm							
Herne	96	43- 4	-	-	-	-	4
Herzele	97	17-33	111-110	146-44	247-74	140-52	313

Heusden	98	-	-	-	3- 2	24- 3	5
Hillegem	99	25-10	113-63	150-30	250-24	143-43	170
Hofstade	100	13-26	119-38	156-57	259-33	147-8	162
Horrues (K. Soignies)	101	45- 2	-	-	-	-	2
Huise	102	-	-	-	555- 1	151- 6	7
Hulste (K. Kortrijk)	103	47-10	-	-	-	-	10
Hulste (Ambacht)	103a	48-10	-	-	-	-	10
Hundelgem	104	31- 7	108-15	143-30	241-16	138-18	86
							1528
I							
Iddergem	105	11-16	88- 39	116-22	195-14	155-5	96
Idegem	106	5 -36	319- 65	341-25	268- 7	154-12	145
Impe	107	19- 7	340- 29	159-28	271-20	152-17	101
Ingooigem	108	-	-	-	-	255- 2	2
Isières (K. Aat)	109	47- 8	-	-	-	-	8
Itterbeek	110	52- 5	-	-	-	-	5
							357
K							
Kalken	111	47- 2	-	351- 2	110- 3	55- 3	10
Kamerijk (Petit-Cambrai)	112	-	50- 1	-	-	-	1
Kerkhove	113	-	315- 1	-	282- 1	159- 1	3
Kerkem zie Maarke							
Kerksken	114	9-35	124- 17	160-18	277-29	156-7	106
Kortrijk	115	-	-	349- 1	-	-	1
Kwaremont	116	38-48	206- 68	255-25	ontbr.	234-62	203
							324
L							
Laarne	117	-	-	-	4- 2	179-6	8
Lahamaide	118	43- 4	-	-	-	-	4
Laken	119	50- 2	-	-	-	-	2
Landegem	120	-	-	-	-	76- 1	1
Landskouter	121	41- 3	138- 23	180-15	301-11	174-10	62
Lebbeke	122	43-10	-	348- 3	306- 9	178- 9	31
Lede	123	20-70	134- 62	176-96	295-37	169-36	301
Ledeberg	124	-	-	131- 1	-	259-18	19
Leeuwergem	125	26- 5	132- 36	174-12	293-13	167- 8	74
Lembeek	126	53- 6	142- 1	-	304- 2	-	9

Lemberge	127	27- 9	129- 40	172-21	291-19	265-18	107
Lens	128	-	-	-	-	2- 1	1
Lessines	129	42-15	141- 7	184- 7	305- 2	177-1	32
Lessenbos	130	40- 8	-	-	521 -1	-	9
Lettelingen	131	52- 1	-	-	-	-	1
Letterhoutem	132	22- 9	140- 41	183-18	303-19	176-14	101
Leupegem	133	34-15	136- 29	179-49	299-31	172-26	150
Leuven	134	46- 1	-	-	-	-	1
Liedekerke	135	12-42	126- 76	166-39	285-49	161-18	224
Liefernge	136	46-13	-	165- 4	283- 4	160- 1	22
Locristi	137	-	-	354- 1	-	-	1
Lokeren	138	-	-	354- 2	307- 2	181- 4	8
Lotenhulle	139	-	-	-	-	179-3	3
Luik	140	-	-	353- 1	-	-	1
							1172

M

Maarke	141	35-34	165- 63	211-51	329-88	200-54	290
Kerkem	141a	35- 4	121- 61	163- 9	280- 9	158- 3	86
Malderen	142	-	-	-	535- 1	-	1
Marke (Edingen)	143	53- 1	-	-	544- 1	-	2
Massemen	144	41-19	167- 33	313-43	331-34	203-9	238
Mater	145	34-19	162-67	203-122	327-66	196-88	362
Maulde (Leuze)	146	44- 9	-	-	-	-	9
Mechelen	147	50- 5	-	-	-	-	5
Meerbeke	148	-	171- 3	230- 1	-	211-1	5
Meilegem	149	33- 5	161- 25	202- 8	325- 8	195-12	58
Melden	150	36-40	155- 71	198-50	320-49	191-56	266
Melle	151	22- 7	151- 59	192-89	316-35	186-21	211
Heusden	151a	-	-	-	-	156-3	3
Melsen	152	43-10	167- 42	215-19	334-22	204-15	108
Merchtem	153	-	-	235- 1	-	-	1
Mere	154	18-58	170- 79	218-66	342-27	208-17	247
Merelbeke	155	27-14	152-160	195-52	318-108	188-	430
Meslin (Aat)	156	47- 5	-	-	-	-	5
Mespelare	157	41- 9	-	218- 6	340-14	207-2	31
Michelbeke	158	30-17	159- 45	201-21	323-23	193-19	125
Moen (Kortrijk)	159	-	-	-	-	97- 1	1
Moerbeke	160	1-32	143- 52	184-21	308-37	180-12	154
Moerzeke	161	-	-	-	-	315- 2	2
Moorsel	162	42-19	150- 5	189-16	314- 9	185- 1	50
Moorsele	162a	-	-	-	547- 3	211-1	4

Moortsele	163	26- 4	148- 25	187-23	312-25	185-19	96
Munkzwalm	164	31-38	168- 48	216-43	336-31	205-22	182
Munte	165	27- 8	146- 54	185-42	310-37	182-26	167
							3041
N							
Nederboelare	166	2-23	172- 3	zie Onkerzele		-	26
Nederbrakel	167	30-17	178- 2	233-10	-	217-57	86
Nederhasselt zie Aspelare							
Nederename	168	-	176- 22	229-14	354-13	-	49
Silo	168a	-	-	346- 1	-	-	1
Nederzwalm	169	-	10- 8	18-14	20-14	12- 3	39
Hermelgem	169a	33- 6	82- 34	110-19	187-28	102-11	98
Nederzullik zie Zullik							
Neigen	170	5-19	178- 9	230- 7	356- 4	216- 4	43
Bevingen	170a	50- 5	-	-	-	-	5
Nieuwenhove zie Waarbeke							
Nieuwerkerken	171	11- 8	179-82	231-20	358-20	216-5	135
Ninove	172	45-21	177- 9	230- 3	355- 5	-	38
Bakergem	172a	-	270- 1	-	-	-	1
Herlinkhove	172b	53- 2	-	-	-	175-3	5
Nukerke (Ronse)	173	36-66	173-142	224-109	351-63	212-96	476
							1002
O							
Ogy (Lessen)	174	40-11	-	-	-	-	11
Okegem	175	11-21	184-29	234-19	364-6	-	65
Onkerzele	176	2-30	181-55	222-27	362-39	219-8	159
Oombergen	177	25-19	187-32	236- 6	366-23	222-11	91
Oordegem	178	20-28	197-56	-	-	228-9	93
Oostakker	179	-	-	334-3	-	-	3
Oosterzele	180	26-30	189-102	237-97	368-41	221-67	337
Opbrakel	181	29-22	193-53	-	-	225-48	123
Opdorp	182	48-12	-	-	-	-	12
Ophasselt	183	15-56	108-27	145-11	244-18	139-10	122
Opwijk	184	48- 1	-	334- 2	-	-	3
Opzullik zie Silly							
Orroir	185	40-14	196-13	-	-	22712	39
Otegem	186	-	-	-	-	314- 1	1
Ottergem	187	51-20	195- 5	-	545- 3	320-10	38
Oudegem	188	41-10	12- 1	345- 3	35- 1	-	15
Oudenaarde	189	46- 3	12- 3	19- 5	23- 1	13- 1	13
Pamele	189a	-	526- 2	-	-	-	2

Oudenaken	190	49- 1	-	-	-	-	1
Outer	191	7-48	185-66	1-30	1-21	1-36	201
Outre	191a	2-16	-	-	-	-	16
Ruisbroek	191b	50- 8	-	-	-	-	8
Outrijve	192	-	-	-	-	322-1	1
Ouwegem	193	-	6-109	-	-	332- 7	116
Overboelare	194	27-43	191-49	-	-	224-12	104
Overmere	195	-	-	51- 1	-	230- 1	2

P

Pamel (Brab.)	196	45- 2	-	-	-	-	2
Papegem (Papignies)	197	40- 6	-	-	-	-	6
Parike	198	29-34	202-21	-	-	231-10	65
Paulatem zie St. Pauwels-Latem							
Pepingen (Edingen)	199	53- 2	-	-	-	-	2
Petit-Rechain	200	-	-	345- 1	-	-	1
Pipaix (Leuze)	201	53- 1	-	-	-	-	1
Pollare	202	3-11	204-19	-	166-18	233-11	59
Pottes (Celles)	203	349-2	-	-	-	299- 1	3
							139

R

Ransbeke zie St.-Antelinks							
Rebaix (Aat)	204	48- 3	-	-	-	-	3
Ressegem	205		212-52	259-13	-	-	65
Roborst	206	30- 5	215-13	262-38	-	264- 6	62
Roborst	206a	-	17- 4	-	-	-	
Rode	206b	-	-	260-13	-	-	13
Ro	206c	-	215- 6	-	-	-	6
Roeselare	207	-	-	-	552- 1	-	1
Ronse	208	39-62	214- 3	347-33	-	241-30	128
St.-Pieters	208a	-	-	-	48- 2	300-2	4
Rozebeke	209	31-10	209-12	257- 9	-	235-4	35
Rozenaken	210	37-23	211- 5	258-30	-	236-15	73
Ruddershove zie Velzeke							
Ruien (Ronse)	211	-	215-20	261-15	-	239-69	104
Ruisbroek zie Outer							
							540

S

Saintes zie St.-Renelde							
Schalafie zie Escanaffles							
Schelderode	212	27- 6	240-63	279-53	297-55	276-17	194
Scheldewindeke	213	26-20	238-60	276-57	429-48	249-51	236
Schellebelle	214	-	275- 2	-	-	277-14	16
Schendelbeke	215	5-29	216-69	263-31	-	242-14	143
Schorisse	216	34-25	257-98	293-93	444-137	260-110	463
Schulten	217	-	-	-	-	162-1	1
Semmerzake	218	33- 4	255-52	290-29	440-27	259-18	130
Serskamp	219	19-17	277-27	310-42	469-34	280-17	137
Ertbrugge	219a	-	-	-	-	177- 1	1
's Gravenbrakel	220	49- 2	-	-	-	-	2
Silly (Opzullik)	221	42- 5	-	-	-	-	5
Sinaai	222	-	-	-	48- 1	323- 1	2
St.-Amands baasrode	223	53- 1	-	346- 1	-	-	2
St.-Anna (Waasmunster)	224	-	-	-	466- 2	-	2
St.-Antelinks	225	6-25	223-32	308-42	458-42	272-17	158
St.-Blasius-Boekel	226	31-13	45-38	48-26	82-25	43-9	111
Wijlegem	226a	30- 3	310- 4	335-18	509- 5	306- 1	31
St.-Denijs-Boekel	227	31-14	43-30	46-22	78-38	41-18	122
St.-Gillis-Dendermonde	228	-	-	349- 1	-	168- 2	3
St.-Goriks-Oudenhove	229	24-14	272-62	305-28	453-23	270-16	143
St.-Jans-Steen	230	49- 2	-	-	-	-	2
St.-Kornelis-Horebeke	231	33-16	245-19	283-27	433-40	253-30	132
St.-Kwintens-Lennik	232	49- 4	-	-	-	-	4
St.-Lievens-Esse	233	16-72	84- 81	84-145	160-60	81-38	396
St.-Lievens-Esse	233a	-	66-132	-	-	-	132
St.-Lievens-Houtem	234	21-34	225-70	268-26	-	245-47	177
St.-Maria-Horebeke	235	34- 8	242-58	280-50	431-45	252-29	190
St.-Maria-Latem	236	32-16	73- 1	221-16	344-27	210-15	75
St.-Maria-Lierde	237	23-60	232-61	272-42	-	248-14	177
St.-Maria-Oudenhove	238	23-43	235-92	274-51	523- 1	257-79	266
St.-Martens-Bodegem	239	53-15	-	-	-	-	15
St.-Martens-Latem	240	-	198-16	129- 3	455- 1	-	20
St.-Martens-Lierde	241	22-56	229-37	269-24	516-15	246-23	155
St.-Pauwels-Latem	242	-	205-24	254-12	-	232- 9	45
Paulatem	242a	-	135-11	-	-	-	11
St.-Pieters-Kapelle	243	50- 3	-	-	-	-	3
St.-Renelde (Saintes)	244	50- 9	-	-	-	-	9
St.-Sauveur	245	53- 2	-	-	545- 1	-	3
Sluis	246	50- 2	-	-	-	-	2

Smeerhebbe	247	44- 8	260-10	297- 6	446- 7	264- 1	32
Vloerzegem	247a	5-17	283- 6	312-18	-	184- 4	45
Smetlede	248	21-10	258-38	284-23	438-32	256-16	119
Soignies zie Zunnik							
Steenhuffel	249	-	-	-	-	277- 1	1
Steenhuize	250	16-25	225-18	263- 5	-	-	48
Wijnhuze	250a	-	316-13	337- 9	516- 3	307- 8	33
Steenkerke	251	49- 2	-	-	-	-	2
Strijpen	252	24-12	262-69	298-39	449-44	266-15	179
Strijtem	253	-	265- 1	-	-	-	1
							4176
T							
Teralfene	254	12-26	276- 17	309-28	467-34	278-23	128
Ter Cabbelen zie Aspelare							
Thorencourt	255	47- 2	-	-	-	-	2
Tielrode	256	-	-	352- 1	-	-	1
Tiremont	257	50- 1	-	-	-	-	1
Tollembeek	258	46- 5	278- 5	352- 1	541- 1	281- 1	13
Tubeke (Tubize)	259	50- 7	-	-	-	-	7
							152
U							
Uitbergen	260	-	359- 1	-	488- 3	317- 3	7
V							
Velaines (Celles)	261	42-10	-	-	-	-	10
Velzeke	262	31-30	389-102	316-38	481-39	289-56	265
Ruddershove	262a	-	214- 14	-	-	-	14
Viane	263	1-56	279-26	311-26	473-60	282-46	214
Vilvoorde	264	48- 2	-	-	-	-	2
Vinkt	265	-	-	348- 1	-	-	1
Vlekkem	266	28-10	298-13	325-11	487- 8	294- 3	45
Vlierzele	267	28-19	287-81	315-43	479-38	287-30	211
Vloerzegem zie Smeerhebbe							
Vloesberg	268	46-35	-	327- 1	-	-	36
Volkegem	269	39-11	292-40	320-51	483-33	291-25	160
Vollezele	270	51- 5	295- 1	3- 2	-	-	8
Voorde	271	7-52	284-66	313-17	477-28	285-16	179
Vurste	272	15- 7	295-23	323-27	485-16	293- 6	79
Wastene	272a	33- 2	312- 1	-	539- 5	-	8
							1232

W

Waarbeke	273	3-29	300-34	325-28	490-20	295-23	134
Waasmunster	274	-	-	-	537- 3	-	3
Wambeek	275	53- 1	-	-	521- 1	-	2
Wannebecq	276	46- 5	-	-	-	-	5
Wanzele	277	-	344- 1	-	515- 2	311- 9	12
Watervliet	278	-	-	-	520- 1	-	1
Wattripont	279	47- 1	-	-	-	-	1
Welden	280	37-12	307-79	333-35	506-61	303-29	216
Welle	281	27-16	305-35	332-12	503- 9	302-12	84
Westrem	282	22- 7	313-18	335-30	513-18	308-12	85
Wetteren	283	-	317- 1	340- 7	525- 7	310-27	42
Wichelen	284	15-36	304-37	328-210	494-	297-32	466
Wieze	285	14-25	318- 1	339- 5	519- 5	309- 2	38
Op 't Kapittel	285a	-	-	340- 5	522- 2	-	7
Wijlegem zie St.-Blasius-Boekel							
Wodecq	286	44-23	-	-	-	-	23
Wortegem	287	-	-	-	-	316- 1	1
Woubrechtegem	288	47-25	200-31	-	-	229- 7	63
							1183

Z

Zandbergen	289	3-71	219-42	271- 7	447-11	243-27	158
Zarlardingen	290	28-38	223- 4	348- 3	462-11	275-13	69
Zegelsem	291	33-16	268-48	301-71	451-72	269-38	245
Zele	292	-	-	350- 6	533- 5	312- 6	17
Zeveneken	293	-	-	-	-	73- 1	1
Zevergem	294	-	-	-	554- 1	-	1
Zingen	295	-	325- 1	348- 2	-	-	3
Zinnik	296	50- 1	-	-	-	-	1
Zonnegem	297	21-11	224-16	266-12	-	244- 8	47
Zottegem	298	25- 7	248-175	285-76	435-57	254-13	328
Zullik (Bassily)	299	48-13	-	-	-	-	13
Zulzeke	300	38-34	322-27	342-53	460-30	274-24	178
Zwijnaarde	301	-	325-1	-	-	279- 2	3
							1064

Niet te identificeren dorpsnamen

		-	-	-	-	-	
Burm	318	-	-	-	34- 3	-	3
Cottem (a)	319	-	50-1	-	-	-	1
Geusterd	320	-	97-5	-	-	-	5
Geckensenhauwe	321	-	99-2	-	-	-	2
Herlegem (b)	322	-	115- 3	-	-	-	3
Moes (c)	323	-	-	-	543- 3	-	3
Mendele	324	-	-	306- 1	-	-	1
St.-Guinoeys (d)	325	53- 1	-	-	-	-	1
Steenwerk	326	49- 2	-	-	-	-	2
Wastine (d)	327	-	-	347- 1	-	-	1
Weddigie (f)	328	-	312- 1	-	-	-	1
							22

(a) Onder Oombergen (De redaktie).
(b) Onder Eine of onder Oostakker (De redaktie).
(c) Misschien volks voor Moerzeke (De redaktie).
(d) St.-Genois : St.-Denijs (arr. Kortrijk) (De redaktie).
(e) Onder Ogy of onder Malevès (De redaktie).
(f) Wedechinne(?) (De redaktie).

V. AANWIJZINGEN BIJ DE BEWERKING

De vijf Buitenpoortersboeken van Geraardsbergen werden bewerkt per gemeente, alfabetisih gerangschikt. Bovenaan staat de naam van de gemeente, voorafgegaan door een volgnummer (zie lijst der gemeenten voorkomende in de Buitenpoortersboeken).

Daarna :

- het eerste cijfer van 1 tot 5 verwijst naar de vijf boekdelen nl.
  1e Lijst van Buitenpoorters van het jaar 1396 (A.R.A. Brussel-Rekenkamer Nr. 45971);
  2e Inschrijvingen lopende van 1640 tot 1665 (R.A. Gent Oud archief Geraardsbergen Nr. 94);
  3e Inschrijvingen van 1690 tot 1728 (idem Nr 95);
  4e Inschrijvingen van 1728 tot 1752 (idem Nr. 96);
  5e Inschrijvingen lopende van 1765 tot 1795 (idem Nr. 97).

N.B. Er zou dus een periode van 1753 tot 1764 ontbreken.

- volgt de schrijfwijze der gemeenten zoals deze in de verschillende boekdelen voorkomt;
- de bladzijde van het respektievelijk boekdeel;
- het aantal ingeschreven Buitenpoorters per boekdeel van deze gemeente.

Daarop volgen de namen van de ingeschreven Buitenpoorters alfabetisch gerangschikt naar de familienaam. Voor deze laatste hebben wij de schrijfwijze behouden zoals ze in de boekdelen voorkomt. De naslager dient dus met de verschillende schrijfwijzen van de naam rekening te houden, want dikwijls ligt het verschil bij de klerk die de inschrijving deed, hetzij naar de manier waarop de aanvrager zijn naam heeft opgegeven of uitgesproken, hetzij de fonetische weergave door de klerk van de opgegeven naam.

Voor wat aangaat de voornamen hebben wij de huidige schrijfwijze gebruikt, daar deze ons het meest logisch voorkomt, uitgezonderd voor de lijst van 1396, omdat daar de schrijfwijze totaal verschilt met de huidige en ons typisch valt voor die tijd.

\- - -

Ten slotte durven wij dus dit werk, dat spijts zijn eentonigheid en zijn omvang ons veel genot heeft verschaft, aan de waarde lezer voorleggen, omdat wij ervan overtuigd zijn door dit werk met al zijn onvolmaaktheden, toch ons steentje te hebben bij gedragen tot betere kennis van ons schoon en rijk verleden, en wij hopen dat het als hulpbron en naslagwerk veel diensten zal bewijzen aan de familievorsers.

Denderleeuw. MARCEL CORNELIS.

HET LAND VAN AALST

TWEEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

Voorzitter : F. Courteaux, Acaciastraat 7, 9300 Aalst - Tel. (053) 280.96
Beheerder : G. van Bockstaele, H. Hartplein 8, 9620 Zottegem
Tel. (09) 70.19.04
Redaktiesekretaris :
E.H. J. de Brouwer, pastorie, 9340 St.-Gillis-Denderm. - Tel. (052) 248.27
Recensiedienst :
E.H. V. Gaublomme, pastoor, 9803 Gottem - Tel. (051) 630.80
Ruildienst :
M. Cornelis, Dwarsstraat 50, 9470 Denderleeuw - Tel. (053) 667.02
Bestuursleden : B. Boel - L. De Rijck - J. Pieters - A. van Lul

Prijs voor het jaarabonnement :
Voor leden 175 fr., voor steunende leden 250 fr. en voor ereleden 500 fr., te storten op postrekening nr. 5869.11 «Het Land van Aalst», Zottegem.

Gewoon los nummer (50 fr.) te bestellen bij de heer Marcel Cornelis, Denderleeuw, en VOORAF te storten op de voornoemde postrekening.

INHOUD VAN NUMMER 3 — 1972

M. CORNELIS — Buitenpoortersboeken van Geraardsbergen

Deel I 105
Mededeling II

Drukkerij : «Het Reklaamblad», Nieuwstraat 19, Lede - tel. (053) 237.87 - 701.71